AHİ İLAHİYAT DERGİSİ

Sayı: 6 (2026), **ss.** 21-50 | **Issue:** 6 (2026), **pp.** 21-50

Yaşayan Bestekâr ve İcrâcı Mehmet Kemiksiz'in Hayatı ve Bestelerinin Analitik Bir İncelemesi

An Analytical Study of The Life and Compositions of The Living Composer and Performer Mehmet Kemiksiz

Sema Dinç

Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Çorum/Türkiye
Associate Professor, Hitit University, Faculty of Theology, Çorum/Türkiye
orhan_sema@hotmail.com | 0000-0003-4945-644X

Makale Bilgisi

Makale Türü
Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi
6 Şubat 2026
Kabul Tarihi
30 Nisan 2026
Yayın Tarihi
30 Haziran 2026

Article Information

Article Type
Research Article
Date Recieved
6 February 2026
Date Accepted
30 April 2026
Date Published
30 June 2026

İntihal

Bu makale, intihal.net ile taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism

This article has been scanned with intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Ethical Statement

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

CC BY-NC-ND 4.0 lisansı ile lisanslanmıştır.

Licensed under CC BY-NC-ND 4.0 license.

Atıf | Cite As

Dinç, Sema. "Yaşayan Bestekâr ve İcrâcı Mehmet Kemiksiz'in Hayatı ve Bestelerinin Analitik Bir İncelemesi". *Ahi İlahiyat Dergisi* 6 (Haziran 2026), 21-50. https://doi.org/10.29299/ahiilahiyat.1883677

Öz

1969 doğumlu Mehmet Kemiksiz, Mayıs 2025 tarihine kadar 1400 eser bestelemiş olan hânende, sazende, eğitimci ve topluluk şefi bir sanatkârdır. Bununla beraber Osmanlı bakiyesi olan üstatlardan meşk eden son temsilciler arasındadır. TRT kurumunun farklı kanallarında on yılı aşkın zaman diliminde "Gönül Makamı", "Bestehan", "Dini Gün ve Geceler" ile Ramazan ayında iftar-sahur programlarında sunuculuğu ve mûsikî icrâlarıyla yer almış bir kişidir. Bu çalışmanın amacı sanatçının hayatına ve mûsikî faaliyetlerine detaylı bir şekilde yer vererek 1400 bestesini çeşitli paradigmalarla analitik düzlemde incelemektir. Çalışmada Mehmet Kemiksiz'in 1400 bestesi mülakat ve dokuman analizi teknikleriyle incelenmektir. Elde edilen Mehmet Kemiksiz bestelerinin verileri grafikler ve tablolar halinde düzenlenerek form, makam, usûl ve güfte kullanımı gibi çeşitli yönleriyle sayısal analize tabi tutulmuştur. Yapılan incelemelerle birlikte Kemiksiz'in alt dallarıyla beraber 38 farklı formda eser bestelediği bunlardan ilahi ve şarkı formlarının sayısal çokluk açısından ön plana çıktığı görülmüştür. Eserlerini 76 farklı makamda ve 26 farklı usulle bestelemiş ve eserleri için 217 farklı güftekârın şiirlerini tercih etmiştir. 1995 yılında beste hayatına başlayan Kemiksiz hâlen dinî ve din dışı sahada üretime devam etmektedir. İlk kez kullanılan makamlardan, nadir usullerin tercihine ve kâr gibi formların bestecisi olmasına dair hususi bulgulara rastlanmıştır. Mevcut veriler dahilinde dinî ve din dışı sahada en çok beste yapan kişi olması ve ilk kez şiirini bestelediği şairlerin üretimlerinde yer alması tespit edilen meselelerdendir. Mehmet Kemiksiz'in yaptığı besteleri 90'dan fazla albümle sanat hayatına kazandırması da önemli bir sayısal veri olarak görünmektedir. Sanatçı bestelerinde ve icrâlarında özellikle dinî mûsikî sahasında unutulmaya yüz tutmuş makam kullanımı, az kullanılan usullerin ve formların tercihi ile tarihe iz bırakan şahsiyetlerin şiirlerinden beste yapması gibi hususiyetlerle gelenekli olanla bugünün arasında köprü vazifesi görmektedir. Kemiksiz yaptığı televizyon yayınları, albümleri, bestelerinin sayıca çokluğu, Mevlid formunda icazet alması ve Osmanlı geleneğinin devamı niteliğindeki meşk halkasının son sanatçılarından olması gibi özellikleriyle dinî ve din dışı sahada Türk mûsikîsi kültür ve medeniyetine büyük bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Musikisi, Mehmet Kemiksiz, Bestekar, Meşk, Ramazaniye

Abstract

Mehmet Kemiksiz, born in 1969, is a distinguished musician, composer, vocalist, instrumentalist, educator, and ensemble conductor. As of May 2025, he has composed approximately 1400 works in both religious and secular musical domains. He is also an artist who has appeared for over a decade on various TRT channels as a presenter and performer in programs such as *Gönül Makamı*, *Bestehan*, *Religious Days and Nights*, as well as in iftar and sahur broadcasts during the month of Ramadan. The aim of this study is to examine the artist's 1400 compositions on an analytical level with various paradigms by giving detailed information about his life and musical activities. In this study, 1400 compositions of Mehmet Kemiksiz are examined using interview and document analysis techniques. The collected data will be subjected to quantitative analysis by creating charts and tables, examining Mehmet Kemiksiz's compositions in terms of form, maqam, rhythm, and lyrics. The temporal distribution of the compositions is also considered within the scope of this research. Findings reveal that Kemiksiz has composed works in 38 different musical forms, including subcategories, with the "ilahi" and "şarkı" forms being particularly prominent. His compositions employ 76 different maqams, 26 distinct rhythmic patterns, and lyrics by 217 different poets. Since beginning his compositional career in 1995, Kemiksiz has continued to produce extensively in both sacred and secular repertoires. The study also identifies significant findings, such as the use of maqams not previously employed, the preference for rare rhythmic patterns, and his contributions to less commonly composed forms such as the "kâr". It also seems significant that these were the poets whose poems he composed most and for the first time, and that he brought them to his artistic life with more than 90 albums. In his compositions and performances, especially within the realm of religious music, Kemiksiz frequently employs rare maqams, less commonly used rhythm, and traditional forms that are on the verge of being forgotten. With his television broadcasts, albums, the large number of his compositions, his certification in the Mevlid form, and his being one of the last artists of the meshk circle, which is a continuation of the Ottoman tradition, Kemiksiz has made a great contribution to Turkish musical culture and civilization in both religious and secular fields.

Keywords: Turkish Religious Music, Mehmet Kemiksiz, Composer, Meshk, Ramazaniye

Giriş

İbadet Mûsikî tarihimizde bir öğretim metodu olarak meşk geleneğinin ön planda olduğu bilinmektedir. Osmanlı mûsikîsinin öğrenildiği ve öğretildiği kurumlar öncelikle mehterhâne, Mevlevîhâne, Enderûn mektebi, mûsikî esnaf locaları ve bazı hususi meşkhâneler olarak kayıtlara geçmiştir. Bu kurum ve mekânlarda mûsikînin icrâ edilmesi, topluma tanıtılıp sevdirilmesi gibi misyonlar olduğu gibi aynı zamanda buralar icrâ ve bestecilik anlamında bir eğitim kurumu görevi üstlenmişlerdir.[1] Bu metot Cumhuriyet Dönemi modern mûsikî eğitim politikalarına uygun düşmemiş ve hatta 1988 yılında gerçekleştirilen Müzik Kongresinde bildirilerin hiçbirinde konu edilmediği gibi farklı mecralarda bazı müzisyenler tarafından mektepli-alaylı olmak tabirleriyle aşağılanmıştır.[2]

Bugün meşk öğretiminin devamlılığı sorusu üzerine düşünüldüğünde bu sorunun cevabı olmadığı ve hatta birçok başka problemleri de beraberinde getirdiği görülmektedir. Türkiye'nin müzik eğitimi verilen kurumlarının yapısında da notaya aktarılan müzik öğretimi kısmen zorunlu hâle gelmiştir. Bekir Sıtkı Sezgin, Alaeddin Yavaşça ve Fikret Kutluğ gibi önemli sanatçılar Türk mûsikîsinin kitaptan öğrenilemeyeceği görüşünü savunsalar ve meşk etmeden, eseri hâfızaya almadan, fem-i muhsinden ders almadan eserlerin öğrenilememesi üzerine demeçler vermiş olsalar da bugün bu mekanizmayı sürdürecek üstatların neredeyse tükendiği de bilinmektedir. Meşk sistemi ile yetişen önemli bir sanatçı olan Münir Nurettin Selçuk'un 1947'de gençlere verdiği tavsiyesi bu bağlamda önemliyse de bugün gerçekleştirilmesi zor bir husus olarak görünmektedir:

> ...mevcut iyi tavırlı ve yetkili okuyuculardan meşk ve talim etmek... küçük eserlerden başlayıp yavaş yavaş ve tedrici bir surette en büyük eserlere kadar tavır ve edası ve bütün incelikleriyle uzun bir müddet zarfında meşk ve talim ederek... diğer hocalardan da nota, usûl ve mûsikî nazariyatı dersleri alıp tam mânâsıyla olgun ve mücehhez olarak...[3]

2000'li yıllara gelindiğinde meşkin son temsilcilerinin hayatta olmaması durumu söz konusu olmaktadır. Ancak Osmanlı meşkinin son halkalarından ders ve icazet almış sanatçılardan bugün yaşayanlar bulunmaktadır. Henüz yaşamını devam ettiren bu isimlerin meşk etmenin ehemmiyetine dair paylaşımları ve icrâları önemli olduğu gibi aynı zamanda bestekâr olanların kendi eserlerinin icrâlarına dair yaptığı çalışmalar da önemli görülmelidir. Medya ve iletişim kaynaklarının yoğun olarak kullanılması ve müzik piyasasının müzikal platformlara taşınmış olması bugünün eğitim ve intikal sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bestecinin eserini topluma aktarımı albüm kayıtları, konserler, video kayıtları ve benzeri çalışmalarla olmaktadır. Sanatçının icrâ yönü sosyal medya aracılığıyla daha görünür hâle gelmektedir. Notaların kitaplaştırılması ya da çeşitli basılı yayınlarda yer alması ise çok mühim bir yer teşkil etse de bugün internet ortamında bulunması daha kolay bir mekanizma olarak tercih edilmektedir.

Ülkemizde dinî mûsikî sahasında müstakil olarak bestecilerimizi konu alan çalışmalar oldukça azdır. Yaşayan bestekârlar ve icrâcılar hakkında yapılan çalışmalar da bu nevidendir. Akademik çalışmalarda bilhassa lisansüstü tezlerde, yaşayan sanatçıların henüz üretiminin bitmemesi gerekçesiyle çalışılması teamülen hoş karşılanmasa da kanaatimizce bu durum böyle değildir.

---

1 Cinuçen Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016), 23-32.

2 Cem Behar, *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003), 147.

3 Behar, *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*, 144-146.

Nitekim akademik çalışmalarda kişisel görüşme ve röportaj gibi teknikler kabul edilebilir araçlardır. Dolayısıyla yaşayan kişilerin çalışılması kendi aracılığıyla eserlerinin kayda geçmesi, ilk ağızdan en doğru bilgiye ulaşılması ve vefatından sonra bilinemeyecek bilgilerin aktarımına imkân vermesi bakımından önemlidir. Nitekim sanatçılar açısından yaşıyorken takdir edilmek, eleştirilmek, sanatçılığının tesirini ve eserlerinin kalıcılığının sağlandığını görebilmek açısından oldukça kıymetlidir. Sanatçılar hakkında yapılacak olan diğer çalışmalarda tüm tarihi veriler dikkate alındığı takdirde şümullü çalışmalar yapılması da mümkündür.

Yaşayan bir bestekâr, hânende ve ûdî olan Mehmet Kemiksiz'in yapmış olduğu besteler analitik olarak incelenerek akademik bir çalışmaya dönüştürülmüş ve literatürde yer bulmuş mudur? Bu bestelerin türleri, makamları, usûlleri ve güftekârları bağlamında gelenekle bağlantısı var mıdır? Mehmet Kemiksiz'in nesnel/sayısal bilgiler ışığında özellikle dinî alanda yaptığı çalışmalar özelinde bu çağdaki konumu araştırma konusu edilmiş midir?

- Mehmet Kemiksiz'in hayatı hakkında daha önce bir bilimsel çalışma yapılmış mıdır?
- Kemiksiz'in dinî ve din dışı besteleri sayısal olarak ne kadardır?
- Kemiksiz, yaptığı bestelerde form ve konu olarak hangi alanları seçmiştir?
- Sanatçının bestelerinde kullandığı makamlar hangileridir, kaç tanedir ve hususiyetleri var mıdır?
- Sanatçının bestelerinde kullandığı usûller nelerdir, kaç çeşit usûl kullanmıştır ve hususiyetleri var mıdır?
- Sanatçı eserlerine güfte seçerken şairlerin seçimini hangi yönleri önceleyerek yapmıştır?
- Sanatçının bestelerinde sözlü ve sözsüz eserlerin sayısı ne kadardır?
- Kemiksiz icracılığı, projeleri, 1400 bestesinin sayısal verileri ve makam, usûl, güfte seçimi gibi mevzular incelendiğinde bugün nerede konumlandırılabilir?

Bu çalışma bahsedilen minvalde meşk silsilesinin bir parçası ve son temsilcilerinden olan yaşayan bir ûdî, bestekâr ve hânende olan Mehmet Kemiksiz'in 1400 bestesinin form, makam, usûl, güfte ve bestelerinin zamansal dağılımına dair detaylı analizler içerecektir. Çalışma yapılırken görüşme/mülakat ve dokuman analizi teknikleri kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından içerik analizi ile değerlendirmeler yapılmıştır.[4]

Kapsam ve sınırlılık açısından ise çalışmada Mayıs 2025 tarihine kadar Mehmet Kemiksiz tarafından yapılan 1400 bestenin notaları analitik zeminde incelenmiştir. Bestelerin sınıflandırılması konusunda çalışma grafikler, görseller ve listeler ile desteklenmiştir. Kemiksiz'in ûdîlik yönü, icrâ hususiyetleri ve beste içerik analizleri makale formatının sınırları gereği konu edilmemiştir. Sanatçının bu yönü tez çalışmalarına konu olacak sayısal çoklukta ve veri genişliğinde görünmektedir. Dolayısıyla bu çalışma Mehmet Kemiksiz'in hayatı ile bestelerinin sayısal analizinden ibaret olmak durumundadır.

[4] Hasan Tahsin Sümbüllü, "Müzikte Alan Araştırması", *Müzik Araştırmalarında Bilimsel Yöntem ve Yaklaşımlar*, ed. Yavuz Şen vd. (Ankara: Nobel Yayınları, 2022), 168-169.

Sanatçı ulusal ve uluslararası alanda, TRT, Diyanet TV, birçok müzikal ve sosyal medya platformlarında önemli yayın, konser ve faaliyetler yapan bir şahsiyettir. Çok sayıda bestesi ve mevlid icazetli son kişi olması gibi hususiyetleriyle özellikle dinî mûsikî sahasında söz sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Mehmet Kemiksiz hakkında ilk kez akademik bir çalışma yapılması ve sanatçının bestelerinin kayda geçirilip tanıtılması açısından bu çalışma önemli görünmektedir.

1. Mehmet Kemiksiz'in Hayatı ve Mûsikî Faaliyetleri

1.1. Hayatı ve Mûsikî Eğitimi[5]

Mehmet Kemiksiz, 1969 yılında Samsun'un Çarşamba ilçesinde doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı ilçede tamamlamış; Samsun Çarşamba İmam Hatip Lisesi'nde eğitim görmüştür. Geleneksel olarak Kur'an tilaveti, mevlid, ezan gibi cami mûsikîsi formlarını okumakla birlikte, ilk mûsikî meşk ve eğitimine, Çarşamba Kaymakamı ve mûsikîşinas merhum Günalp Varol'un isteğiyle kurulan ve çalışmalarını bizzat yönettiği lise korosunda başlamıştır. Bu koroda yaklaşık elli kadar tevşih, nefes, ilahi ve şuğul meşk etmiştir.

1988 yılında Çarşamba İmam Hatip Lisesi'nden mezun olan Kemiksiz, aynı yıl Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yükseköğrenimine başlamıştır. Burada gösterdiği üstün başarı sayesinde yatay geçiş yaptığı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 1993 yılında mezun olmuştur. Öğrenciliği sırasında, 1992 yılında Türkiye genelindeki İlahiyat Fakülteleri arasında düzenlenen "Kur'an-ı Kerîm'i Güzel Okuma Yarışması"nda Türkiye birinciliği elde etmiştir.

Yükseköğrenimi süresince Dr. Öğr. Üyesi Nuri Özcan yönetimindeki fakülte korosunda aktif görev alan Kemiksiz, mezuniyetinin ardından Üsküdar Emin Ongan Mûsikî Cemiyeti'nin eğitim programını da tamamlamıştır. Bu süreçte Hafız Bestekâr Amir Ateş ile tanışmış ve hocasından bire bir mevlid-i şerif meşk ederek günümüzde bu geleneğin icazetli son temsilcisi olmuştur.[6]

Kemiksiz, lisansüstü eğitimini aynı fakültenin Tasavvuf anabilim dalında "Semâ ve Devrân" konulu yüksek lisans tezi ile tamamlamıştır. Aynı yıllarda kurulan Aziz Mahmud Hüdâyî Tasavvuf Mûsikîsi Topluluğu'nda Hafız İlhan Tok'un himayesinde Kur'an talimi ve kıraati başta olmak üzere, mevlid gibi çeşitli formlardaki icraları kapsayan üslup derslerine katılmıştır. 1999 yılında İlhan Tok hocadan devraldığı bu koro, günümüzde Enderun Hafızlar Topluluğu adıyla, her pazar makam, repertuar ve tavır derslerini meşk usulüyle Mehmet Kemiksiz'in yönetiminde sürdürmektedir. Gönüllülük esasına dayanan ve amatör bir ruhla yürütülen bu çalışmaların "Aşk Meydanı" serisi adıyla yayımlanan sekiz albümü bulunmaktadır; dokuzuncu albümün hazırlıkları ise devam etmektedir.

Sanatçının müzikal yaşamına ve anlayışına, Türk mûsikîsi sahasında öne çıkan pek çok önemli isim tesir etmiştir. Bu isimler arasında Nuri Özcan, Mehmet Güntekin ve Fikret Karakaya bulunmaktadır. Ayrıca, Mehmet Kemiksiz'in mûsikî anlayışının şekillenmesinde, TRT İstanbul

[5] Mehmet Kemiksiz'e bizlerle eserlerini, yayınlanmamış bestelerini ve hususi bilgilerini paylaştığı için teşekkür eder yeni bestelerle devam eden sağlıklı uzun ömürler dileriz.

[6] Mehmet Kemiksiz mevlid icazetinin gelenekte yapıldığı üzere zamanın yaşayan tüm önemli mevlidhanları huzurunda hoca ve talebenin mevlid icrasını yapması ile gerçekleştirildiğini anlatmıştır. Amir Ateş ve Mehmet Kemiksiz'in Süleymâniye Camiinde 29 Eylül 2000 tarihinde Karabatak Usûlü Vilâdet Bahrini okuduğu bu icazet töreninin anonslu video kaydı bulunmaktadır. Mehmet Kemiksiz, "Amir Ateş & Mehmet Kemiksiz | Karabatak Usûlü Vilâdet Bahri | Süleymaniye Câmi | 29 Eylül 2000", *YouTube* (5 Aralık 2023), 0:00-13:44.

Radyosu Ney Sanatçısı Ahmed Şahin ile gerçekleştirdiği çalışmalar da etki etmiştir. Bestekârlık açısından kendisine yol açan isimleri Sadettin Kaynak, Amir Ateş, Tanbûrî Ali Efendi, Rakım Elkutlu ve Tanbûri İzak olarak zikretmiştir. Kur'ân Tilâveti konusunda örnek aldığı isimler İsmail Biçer, İlhan Tok ve Abdurrahman Gürses'tir. Gazel okumak hususunda Hâfız Kemal, Şaşı Osman ve Sadettin Kaynak'tan beslenirken şarkılı gazel okumak noktasında Münir Nurettin Selçuk'u kendisine örnek almıştır. Şarkı icracılığında Bekir Sıtkı Sezgin ve Meral Uğurlu gibi isimleri taklit etmeye çalışmıştır. Mevlid icrâsında ise Amir Ateş, Hâfız Mecid Sesigür, Esad Gerede ve Ali Gülses kendisine tesir eden isimler olmuştur.[7]

1995 yılında MEB'e bağlı Beykoz Denizcilik Su Ürünleri Meslek Lisesi'nde öğretmenliğe başlayan Kemiksiz, 1998 yılında Üsküdar Hezarfen Ahmet Çelebi Ortaokulu'na geçmiştir. Öğretmenlik mesleğini burada devam ettirmektedir. Üç çocuk babası olan Mehmet Kemiksiz, otuz yıldır İstanbul Üsküdar'da ikamet etmektedir.

1.2. Mûsikî Faaliyetleri

Kemiksiz'in sahne, televizyon ve albüm çalışmaları çerçevesinde, 1990'lı yılların ortalarından başlayarak günümüze dek uzanan ve iz bırakan önemli projeleri bulunmaktadır. Televizyon programları arasında, sunuculuğunu Savaş Barkçin'in üstlendiği ve 2009 yılında TRT 2'de yayın hayatına başlayan, yüzü aşkın bölümüyle dikkat çeken *"Gönül Makamı"* programında solist olarak görev almıştır. Sanatçının kendi projesi olan 2013 yılında başlayarak 39 bölüm çekilen ve dinî mûsikîmizin binlerce eserini yeniden seslendirerek televizyon ekranlarına taşıyan *"Aşk Meydanı"* ile 2014-15 yıllarında 39 bölümden oluşan *"Enderun'dan Nağmeler"* programları da büyük ilgi görmüştür. Bunun yanı sıra, TRT'nin beş farklı kanalında 10 yıl boyunca aralıksız yayımlanan dinî gün ve geceler özel programlarında yer almıştır. TRT Müzik'te 75 bölümü yayımlanan *"Bestehan"* programı, daha sonra Diyanet TV'de devam etmiştir. 2004, 2005, 2008, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında Sultanahmet Meydanı ve Topkapı Sarayı'ndan TRT'de canlı yayımlanan Ramazan özel programlarının müzik bölümlerini planlamış ve icra etmiştir. Ayrıca, 2008 ve 2009 yıllarında TRT 1'de iftar ve sahur programlarında da görev almıştır. Bu programların birçoğu günümüzde hâlen tekrarlarıyla izleyicilere ulaşmaktadır.

Radyo alanında da aktif olan Kemiksiz, 2001 yılında Çağ FM'de, 2002 ve 2003 yıllarında ise Akra FM'de yayımlanan ve 75 hafta boyunca sahasında söz sahibi ünlü müzisyenleri konuk eden *"Sûfî Ritimler"* adlı programın yapımcılığı ve sunuculuğunu üstlenmiştir. 2022 yılında ise Erkam Radyo'da kendi eserlerini seslendirdiği *"Seslerin İzinde"* programı ile yayın hayatına devam etmiştir.

Sanatçının önemli projeleri arasında, 2010 İstanbul Avrupa Kültür Başkenti programları çerçevesinde, Neyzen Ahmed Şahin ile hazırladığı ve eski bir Osmanlı geleneği olan "Cumhur Müezzinliği ve Enderûn Usûlü Terâvih Tertîbi" uygulaması öne çıkmaktadır. Bu kapsamda hazırlanan bir kitap, iki uygulama CD'si[8] ve 36 kişilik uygulama ekibiyle İstanbul'un 30 salâtîn camisinde gerçekleştirilen bu tarihi çalışma, 2010 AKB Ajansı'nın en prestijli projelerinden biri haline gelmiş; yaklaşık 120 bin kişilik katılım ve yoğun basın ilgisiyle önemli bir iz bırakmıştır ve

[7] Mehmet Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında".

[8] Ahmed Şahin - Mehmet Kemiksiz, *İstanbul 2010 Ramazan Enderûn Terâvihi ve Cumhur Müezzinliği* (İstanbul: Artus Basım, Dalar Yapım, 2010).

kayıtlara geçmiştir. Günümüzde ise bu uygulama, başta Üsküdar olmak üzere Ümraniye, Sancaktepe, Beyoğlu gibi farklı İstanbul ilçelerinde ve İstanbul dışındaki bazı illerde, Enderun Hafızlar Topluluğu ekibi ile devam ettirilmektedir.

Mehmet Kemiksiz, 2012 yılında, henüz müze statüsündeyken Ayasofya Camii'nde TRT 1 ekranlarından canlı yayımlanan "İstanbul'un Fethi" projesinde, Ayasofya'da 82 yıl sonra ilk kez ezan, sala ve Kur'an okumuştur.

2017 yılında, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenen *"Âkif İklîmi"* projesi kapsamında Mehmet Kemiksiz, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "Yılın Sanat Adamı" ödülüne layık görülmüş; ayrıca Mehmet Âkif Ersoy'un ailesi tarafından verilen "Mehmet Âkif Aile Nişanı" ile takdir edilmiştir. Bu projede, Mehmet Âkif'in *Safahat* şiir kitabındaki ve diğer şiirlerinden bestelenmiş 43 yeni eserden 36'sını solist olarak seslendirmiş; projeye Âkif'in sevdiği eserler ile Millî Mücadele Türkülerini de dâhil etmiştir. Projede yeni eserlerin bestekârı, sanat yönetmeni ve yürütücüsü olarak imzasını atmıştır. Mehmet Akif Ersoy şiirlerinden en çok beste yapan kişi olma unvanını da almıştır.

Kemiksiz'in konser programları oldukça geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bunlar arasında 35 bölüme ulaşan *"Erenler Meclisi"* konser programları bulunmaktadır. Yine 2014-2017 yıllarında Türk Halk Müziği sanatçısı Aysun Gültekin ile gerçekleştirdiği ve Çanakkale ağıtlarını bestelemek suretiyle repertuara kazandırdığı, ayrıca mevcut Çanakkale Şehitleri için yazılmış eserleri bir araya getirerek sahnelediği *"Çanakkale Önünde Saygıyla"* projesi öne çıkmaktadır. Sanatçının gerçekleştirdiği diğer konser ve projeler arasında *"Çanakkale Ağıtları ve Mersiyeleri Projesi"*, *"Fetih Konser Projeleri"*, *"Muharrem ve Aşûre Konser Programları"* çerçevesinde ehl-i beyt, Kerbela ağıtları ve mersiyelerini kapsayan *"Nefesler Projesi"*, *"Padişah ve Hanım Sultan Eserleri Konser Projesi"*, Kültür Bakanlığı destekli TRT yayınlarından çıkan iki albümden oluşan *"Şuğuller Projesi"*, 2002 yılında Ayasofya açılış programı kapsamında gerçekleştirilen ve üç semavî dinin müziklerinin sergilendiği konser, *"Cemal Reşit Rey Etnik Müzik Festivali Konseri"* ve Yerebatan Sarnıcı'nda 2002 ve 2004'te verilen *"Mevlevî Mukabelesi ve Sema Projesi"* kapsamındaki törenler yer almaktadır.

Kemiksiz, yetmişten fazla albümde sanat yönetmeni, müzik yönetmeni, solist ve korist olarak görev almıştır. Ayrıca İstanbul Fasıl Topluluğu, Kudsi Erguner Topluluğu, İstanbul Mûsıkî Topluluğu ve Güldeste Topluluğu gibi bir kısmı dünyaca tanınmış toplulukların yurt içi ve yurt dışı faaliyetlerinde na'thân, gazelhân, aşırhân ve âyinhân olarak yer almıştır. Alper Berksu'nun projesi olan Hi Jazz- Hicaz grubunun 2002 yılında çıkan albüm ve konser çalışmalarında gazelhân olarak görev almış; Kudsi Erguner'in projesi olan *İsmail Dede Efendi'nin Ferahfeza Mevlevî Âyini ve Osmanlı Davulları* albümünde icracı olarak yer almıştır. 2003 yılında Yansımalar müzik grubunun iki usta ismi A. Şenol Filiz ve Birol Yayla tarafından hazırlanan *Mızrabın Nefesi (Neyler- Tanburlar)* projesinin konser ve albüm çalışmalarında kasîdehân ve gazelhân olarak bulunmuş, ayrıca Yansımalar'ın *Pervane* adlı albümünde Pervane Gazeli'ni seslendirmiştir. TRT 1'de 2008 Ramazan ayında sunuculuğunu Yusuf Özkan Özburun ve Dr. Senai Demirci'nin yaptığı *"Sahur Zamanı"* programında Ahmed Şahin'le birlikte 29 gün boyunca yaklaşık 600 ayrı eser seslendirerek önemli bir başarıya imza atmıştır.

Sanatçı, 2015 yılında büyük kısmı kendi eserlerinden oluşan ve projesi de kendisine ait olan *"Ramazâniyyeler ve Ezan Vakti"* adlı albüm çalışması ile Ramazan ilahilerini bir araya getirerek önemli bir arşiv çalışmasına imza atmıştır. Bu albümde kendisinin okuduğu beş vakit ezan,

geleneksel makamlarında ve Türk mûsikîsi tavrıyla kaydedilerek istifade etmek isteyenlere ulaştırılmıştır. Fikret Karakaya'nın öncülüğünde kurulan Bezmârâ Topluluğu'nda solist olarak görev yapmış; bu topluluğun 2019 yılında Kalan Müzik'ten çıkan *Ali Ufkî Mecmua'dan Saz ü Söz* ve üç CD'den oluşan *Fasl-ı Kadim* ve *Tanbûrî İzak* albümlerinde solist olarak yer almıştır. Albümlerinin bir kısmı Kemiksiz'in kendi yapım şirketi olan ve pandemi sürecinde kapanan Pinhan müzikten çıkarılmıştır. Mehmet Kemiksiz, 2017 yılında bestesi ve güftesi kendisine ait olan Nihavend makamındaki "Gör Ne Hâlim Var Benim" şarkısı ile Tekirdağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından 2017 yılında tertip edilen "2. Altın Kiraz Türk Sanat Müziği Beste Yarışması'nda" finale kalan 10 eser arasına girerek 4. lük almıştır.

Bu faaliyetlerin yanı sıra Mehmet Kemiksiz çeşitli gazete ve dergilere çok sayıda röportaj vermiştir. [9] Yine bazı sosyal medya kuruluşlarında yapılan söyleşilerde ve bazı belgesel çekimlerinde konuk olarak yer almıştır. TRT 2'de 2024 yılında yayınlanan "Tanışma Hikâyesi-Mehmet Kemiksiz ve Hafız Kani Karaca" isimli belgeselin 3. bölümünde Kani Karaca ile tanışmasını, hatıralarını ve Kani Karaca'nın icracılığını anlatmıştır.[10] Bununla birlikte 2025 yılı Ramazan ayı öncesinde Diyanet TV ve Radyosu için Ramazan boyunca izletilmesi ve dinletilmesi maksadıyla %98'i kendi bestelerinden oluşan 400 eserin icrâ kaydını saz ekibi ile gerçekleştirmiştir.

Kemiksiz, Enderûn Hafızlar Tasavvuf Mûsikîsi Topluluğu ve Üsküdar Huzur Sesleri Çocuk Topluluğu gibi koroların çalışmalarını da sürdürmektedir. Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Klâsik Türk Mûsikîsinin muhtelif formlarında bestelediği, çoğu albümlerinde ve televizyon programlarında icra edilmiş 1400'ün üzerinde bestesi ve 100'den fazla albüm çalışması mevcuttur.[11] Sanat hayatına; hanende (solist), güfte yazarı ve bestekâr olarak yeni albüm çalışmaları, yurt içi ve yurt dışı konserleri, çocuklar, gençler, hafızlar ve yetişkinlerle uzun süreli meşkler, televizyon programları ve yeni projelerle devam etmektedir.[12]

2. Mehmet Kemiksiz'in Yaptığı Beste Üretiminin Kültürel ve Toplumsal Katkısı

Müzik tarihi ya da geçmiş yıllarda yaşayan şahsiyetler incelendiğinde müzik sosyolojisi alanı bir müracaat noktası durumundadır. Bu incelemeler "dönem tespitsel" çalışmalar olmakta ve müziğin bu çalışmalardaki konumunu izah etmek için sosyal gerçeklere ihtiyaç duyulmaktadır.[13] Aynı zamanda müzik sosyolojisi açısından iyi müziğin öznenin gerçek hâlini ortaya koyma, ona ayna tutma ve yitirilmiş olanları hatırlatma görevi olduğu da düşünülmektedir.[14] Gelenekli olan

[9] Örnek için bk. Mehmet Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Tasavvuf Mûsikîsi Üzerine", *Diyanet Aile Dergisi* 71 (Kasım 2024).

[10] Türkiye Radyo ve Televizyon TRT 2, "Tanışma Hikâyesi/Mehmet Kemiksiz ve Hafız Kani Karaca/3. Bölüm", *YouTube* (19 Mart 2024), 0:00-20:03.

[11] Bestelerine ve bazı albüm çalışmalarına www.mehmetkemiksiz.com sitesinden ulaşılabilmektedir.

[12] Mehmet Kemiksiz'in hayatı ve diğer bilgiler öncelikle kişisel görüşme tekniği ile bizzat kendisinden elde edilmiştir. Buna ek olarak www.mehmetkemiksiz.com web adresinin özgeçmiş sayfasından ve diğer sosyal medya platformlarından bilgi alınmıştır.

[13] Tuncay Yıldırım, *Son Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Aydın ve Musikişinasların Eserlerinde Müzik Sosyolojisi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2014), 19.

[14] Tolgahan Bay, *Müzik sosyolojisi Bağlamında Popüler Kültür ve Harput Musikisi* (Tunceli: Munzur Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, 2022), 11.

ve Türk mûsikîsi alanında iz bırakan şahsiyetlerin besteleri incelenirken teknik manada mukayese edilerek benzerlikler veya özgünlükleri olup olmadığı araştırılmalıdır. Günümüzde ise Mehmet Kemiksiz gibi sanatkarların icralarına toplumsal ilgi, sosyal medya aracılığıyla etkileşim alması ve albüm çalışmalarının satış rakamları gibi hususlarla bakıldığında kısmen de olsa toplumsal rolü belirlenebilmekte yahut bu veriler bazı tespitlere aracı olabilmektedir.

Hem estetik hem sosyolojik hem de müzik sosyolojisi açısından değerlendirildiğinde Kemiksiz'in eserleri hakkında estetik ve sanatsal eleştiri yapılabilmesi için derinlemesine çalışmalar yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Analitik verilere dayalı mukayeseler ise tüm sanatçılar için bugün elimizde ve kayıtlarla sabit olan çalışmalardaki bilgiler ışığında mümkündür. Ortaya çıkacak yeni bulgularla her zaman güncellenmeye açıktır. Ancak 1400 bestesi farklı alt dallarda incelenen sanatçının meşk geleneğinin son halkası olan sanatçılardan ders alması ve bestelerini bu dimağ ile yapması önemli bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra 3000 bestesi olduğu söylenen İzzettin Hümâyî Bey, 2000 bestesi olduğu rivayet edilen İsmail Hakkı Özkan ve 1000'in üzerinde bestesi olduğu yazılan Süleyman Şahintürk gibi şahsiyetlerin günümüze ulaşan eserlerinin sınırlı olması,[15] 1400 bestesinin notası elimizde ve birçoğu görsel ve işitsel araçlarla kayıt altına alınmış olan eserleriyle Mehmet Kemiksiz'i sayısal olarak öne çıkarmaktadır. Nitekim kaynaklarda bir sanatçıdan bahsedilirken onun yaptığı bestelerin sayısı da öne çıkarılmakta ve buna değer atfedildiği bilinmektedir. Aynı zamanda günümüzde yaşayan ve 2000 üzerinde bestesi olduğu bilinen Amir Ateş'le[16] mukayesesi yapıldığında dinî beste türünde Mehmet Kemiksiz'in yine ilk sırayı aldığı görülmektedir.

Erken Cumhuriyet döneminde Osmanlı-Türk müziği "demokratik-halkçı meşrulaştırma" düşünce sisteminde varlık gösterebilmiştir. Bu sistemde sosyal tabanın genişletilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç, halka muhtelif yollarla ve araçlarla ulaşılmasını temin etmiştir. Ancak bu durum gelenekli müziğin bahsedilen araçlara göre yeniden şekillenmesini beraberinde getirmiştir.[17] Tüm bestekarlarda olduğu gibi Kemiksiz'in müziği de bu bağlamda bazı dönemlerde gelenek-yeni sentezindeki hassasiyet, bazı dönemlerde ise özgün bir yapıyla tamamen farklı olarak şekillenmiştir. Bu durum Bourdieu'nün Habitus tanımıyla da ilişkili görünmektedir. Habitus, tarihsel niteliği gereği geçmişteki deneyimlerden beslenerek geleceği biçimlendiren ve şimdiki zamandaki eylemleri kapsayan bir olgudur.[18] Belli bir sosyal sınıfa ya da gruba aidiyetinden kaynaklı olarak, nesnel olasılıklar ile öznel beklentilerin sınırlarını belirleyen; dış dünyanın algısının inşa edildiği, Bourdieu'nün ifadesiyle "le sens commun" yani toplumun nesnel anlamı kurguladığı ve bu yapısalcı-konstrüktivist çerçevede kendi pratiklerini yaşadığı bir alandır. Bu yönüyle habitus, hem nesnel toplumsal yapıların ve tarihin bir sonucu hem de tarihin sürekliliğini sağlayan pratiklerin (praxis) üretildiği bir süreçtir.[19] Bu sosyolojik etki göz önüne alındığında Kemiksiz'i bugün farklı bir noktaya koyduğu görülen meselelerden biri Enderûn Terâvihi ve Miraciyye formlarını yeniden canlandırma çalışmalarıdır. Toplumun teveccühü bu

[15] Cumhur Enes Ergür, *99 Bestekardan İlahiler* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 42, 52, 170.

[16] Ergür, *99 Bestekardan İlahiler*, 120.

[17] Onur Güneş Ayas, *Mûsikî İnkılâbı'nın Sosyolojisi* (İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014), 379.

[18] Merve Kaplan- Mahmut Yardımcıoğlu, "Alan, Habitus ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu", *HABITUS Toplumbilim Dergisi* 1 (2020), 27.

[19] Adem Palabıyık, "Pierre Bourdieu Sosyolojisinde 'Habitus', 'Sermaye' ve 'Alan' Üzerine", *Liberal Düşünce* 16/61-62 (Kış-Bahar 2011), 130.

hususi̇ki̇ ihtiyacı kanıtlar mahiyettedir. Aynı zamanda gazel ve kaside türleri ile Kur'an tilavetini "Üsküdar Ağzı" ile okuyan kişi olarak İstanbul tavrı denilen okuyuşu sürdüren son isimlerden olması önem arz etmektedir. Burada Bourdieu kavramlarını temel alarak yapılan "çırağın özel bir habitus içinde kabul edildiği yarı-ritüelistik bir etkinlik" meşk tanımı bu durumla ilişkilendirilebilir.[20] Çocuk ilahileri bestelemesi, günümüzde az sayıda olan ve güncelde ihtiyacı olduğu gözlenen eksikliği giderme çabası olarak da anlamlı görünmektedir. Müzik sosyolojisi alanında çalışmaları bulunan Ayas'ın tespiti ve değerlendirmesi bu hususa örneklik teşkil etmektedir. Kendisi bu hususta: "Yüksek müzik geleneklerinin popülerleşmesinin genellikle bir seviye kaybıyla sonuçlanması sık rastlanan bir vakadır. Bununla birlikte geleneğin popüler kanadının, yüksek müzik geleneğinin kendisine taze kan bulabileceği bir toplumsal taban sağladığını da unutmamak gerekir. Bu toplumsal taban, geleneğe sadece bir insan kaynağı sağlamakla kalmaz, yeni sesler ve tavırlarla onu besler." demektedir.[21] Günümüzde ise tercih edilmeyen bazı makam, form ve usûlleri kullanarak beste yapması da topluma dinî mûsikî hafızasını hatırlatmada önemli rol oynamaktadır.

3. Mehmet Kemiksiz Bestelerinin Formlar Açısından Tasnifi

Bestekâr Mehmet Kemiksiz bu çalışmanın yapıldığı tarihe kadar ortaya koyduğu 1400 eserini hem dinî hem de dinî olmayan muhtelif formlarda bestelemiştir. Bu formlar şimdiye kadar yapılmış çalışmalara bakıldığında çeşitlilik anlamında sayı üstünlüğü bakımından dikkat çekmektedir. İhtiyatlı bir ifadeyle dinî ve din dışı alanda beste yapan sanatçılar arasında formların çeşitliliğinde ilk sıralarda olduğu söylenebilir. Aşağıda verilen Şekil 1'de Mehmet Kemiksiz'in hangi formda kaç bestesi olduğu gösterilmektedir.

Şekil 1: Mehmet Kemiksiz Bestelerinde Form Kullanımına Dair İstatistik Bilgiler

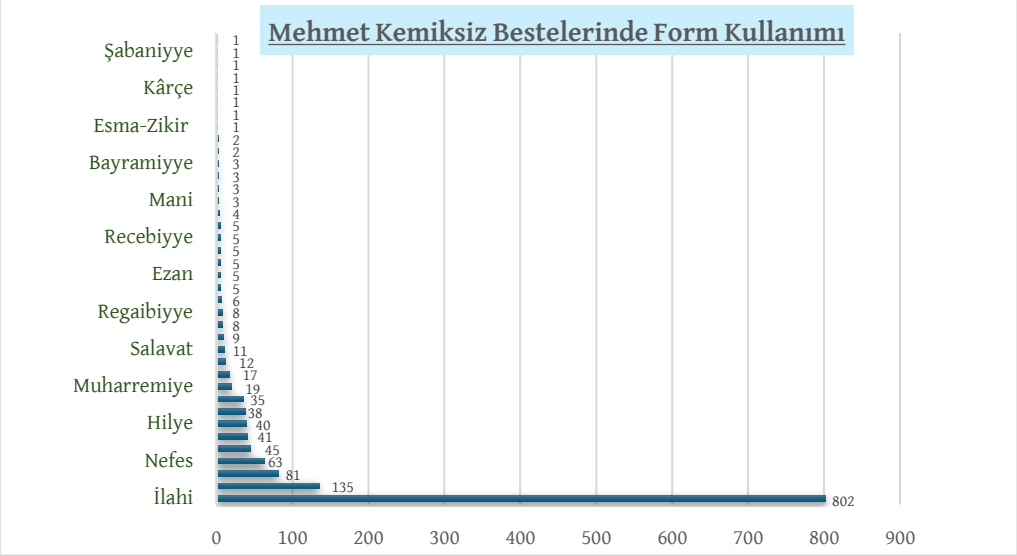

Kaynak. Mehmet Kemiksiz'in sunduğu bestelerin notaları temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

[20] Onur Güneş Ayas, *Müzik Sosyolojisi Sorunlar-Yaklaşımlar-Tartışmalar* (İstanbul: Doğu Kitabevi, 2015), 350.

[21] Onur Güneş Ayas, "Beğeni Hiyerarşilerinin Tesis Edilmesinde Bir Sınıflandırma Stratejisi Olarak Klasik Türk Müziğinin İcadı: Sosyolojik Bir Yaklaşım", *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi* 3/1 (2017), 145.

Bu grafik, Mehmet Kemiksiz'in bestelerinde kullandığı müzik formlarının dağılımını göstermektedir. Yatay çubuk grafiği biçiminde sunulan bu görselde, her bir müzik formu için kaç beste yapıldığı belirtilmiştir. Grafik incelendiğinde bestekârın 22 ana formda eser bestelediğini görmekteyiz. Bunlar ağıt, durak, esma-zikir, ezan, ilahi, istiğfar, kâr, kârçe, mâni, marş, mersiye, naat, nakış yürük semai, nefes, salavat, saz eseri, şarkı, şuğul, tevşih, türkü, yürük semai ve tertipler olarak sıralanabilir. Bunların yanında sanatçı ilahinin alt türü olarak sınıflandırılabilecek olan bayramiyye, beratiyye, çocuk ilahisi, hac ilahisi, hilye, kadir ilahisi, miraç ilahisi, muharremiyye, ramazaniyye, recebiyye, regâibiyye, şabaniyye ve tevhid ilahileri bestelemiştir.[22] Aynı zamanda kâr formunun al türü olan kâr-ı nâtık ile salavatın çeşidi olan salât-ı kemâliyye ve şarkı türü olarak da çocuk şarkıları bestelemiştir. Tüm bunlar 38 farklı formda eser bestelediğini göstermektedir.

Bunların arasında sayıca daha çok dinî formlardaki besteler ön plana çıkmaktadır. En fazla kullanılan form ilahi olup, 802 eser ile diğerlerine nazaran öndedir. Ardından 135 şarkısı ve 81 tane de Ramazaniyye formundaki besteleri diğerleri arasında görece yüksek sayıda yer almaktadır. Bunların ardından 63 adetle nefes, 45 şuğul, 41 tevşih ve 40 hilye ilahisi, 38 saz eseri, 35 marş, 19 muharremiyye, 17 türkü, 12 hac ilahisi ve 10 salavat gelmektedir. Diğer türlerden besteleri 1 ve 10 adet arasında değişmektedir. Ancak şabaniyye, nakış yürük semai, kâr-ı nâtık, kârçe, kâr, istiğfar, esma-zikir ve beratiyye formlarında yalnızca bir eser bestelendiği dikkat çekmektedir.

Bazı formlardaki besteler incelendiğinde bunların aslında kendi alt formlarındaki konulara dair bestelendiği ancak yine de ana form başlığını taşıdığı anlaşılmaktadır. 802 adetle alt dallara ayrılan ilahi formunda çok sayıda görülen çeşitlenme buna örnek olarak verilebilir. Ramazaniyye başlığını taşıyan 81 bestenin kendi alt dalında olduğu görülürken ilahi başlığındaki 802 ilahiden 64 tanesi de Ramazan ayına mahsus konular içermektedir. Bunun gibi miraç ilahisi beste kaydında 9 tane görülürken ilahi üst başlığında 20 tanesi de miraç ilahisi şeklinde değerlendirilebilmektedir.

Formlar tasnifini sözlü ve sözsüz eserler olarak incelediğimizde 1400 eserin 39 tanesinin sözsüz diğerlerinin ise sözlü müzik bestesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Saz eserlerinden yalnızca bir tanesinin ise marş saz eseri olarak diğerlerinin ise saz eseri şeklinde bestelendiği görülmektedir. Bu saz eserlerinden 16 tanesi 17 Nisan 2025'te "Başka Sözüm Yok" adlı albüm çalışması yapılarak hem fiziki albüm şeklinde hem de çeşitli müzik platformlarında yayınlanmıştır. Bu albüm Mehmet Kemiksiz'in hem 50. albüm çalışması olması hem de solo ve koro icralarla oluşan albümlerinden sonra ilk saz eseri albümü olmasıyla diğerlerinden ayrışmaktadır.[23]

Kemiksiz'in tematik formlarda bestelenen eserlerden oluşan çok sayıda albüm çalışmaları bulunmaktadır. Bunlara; Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basılan "Ramazaniyyeler ve Ezan Vakti" çalışması, Nüvaz Müzik& Organizasyon tarafından basılan mevlid tevşihlerinden oluşan "Süslemeler" albümü, Pinhan Müzik tarafından basılan ve sürre ilahilerinden müteşekkil "Harem'den Harameyn'e" albümü, TRT tarafından yayınlanan ve şuğullerden oluşan "Vuslat" albümü, Pinhan Müzik tarafından yayın hakkı alınan naat ve münacatlardan oluşan "Ruhum Sana Aşık" albümleri örnek olarak verilebilir. Yine Zilhicce ilahilerinden, mersiyelerden, kasidelerden ve mevlid-i şerîf icrasından oluşan albümleri de bulunmaktadır. Bahsi geçen tematik albümlerin

[22] Erdoğan Ateş, *Açıklamaları ve Örnek Eserleriyle Konularına Göre İlahiler* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2024), 11-226.

[23] Mehmet Kemiksiz, "Başka Sözüm Yok – Enstrümantal Albüm", (Erişim 30 Nisan 2025)

bir kısmı yalnızca kendi bestelerinden oluşurken bazıları ise farklı bestekârlardan alınan ve albüm çalışmasında seslendirilen eserleri içermektedir.

Bazı dinî mûsikî formlarının Kemiksiz tarafından bestelenme ya da notaya alınma denemeleri yapıldığı bilinmektedir. Bunların bazı makul ve hatta zaruret teşkil eden sebepleri bulunmaktadır. Özellikle İlahiyat Fakülteleri ve İslami ilimler Fakülteleri'nde okuyan ve İmam-Hatip ve müezzin-kayyumluk gibi mesleklere hazırlanmak için okuyan öğrencilerin ezan, kamet, salâ ve salavat gibi formlarda icrâ yapmalarını kolaylaştırmak için bu formların notaya alınma faaliyetleri kıymetlidir.[24] Ek olarak yalnızca var olan okuyuş biçimlerinin notaya alınmasının yanında yeni ezan çalışmaları denemeleri var olan dinî mûsikî hafızasını zenginleştirmek hususiyetiyle önemli çalışmalar olarak değerlendirilmelidir. Mehmet Kemiksiz sabâ, hicaz, segâh ve rast makamlarının yanı sıra bestelediği muhayyer ezan ile bahsettiğimiz meseleye örnek teşkil etmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir husus Kemiksiz'in günde 5 vakit okunan makamlardan notaya aldığı bahsettiğimiz ezanlar, İstanbul tavrının bugün notaya dökülmüş şeklidir. Nitekim Kemiksiz bunu şu şekilde ifade etmektedir:

> Bekir Sıtkı Sezgin, Kani Karaca, Aziz Bahriyeli, Yunus Balcıoğlu, Fevzi Mısır, Yusuf Gebzeli ve Şerif Duman'ın İstanbul tavrı okuyuşlarının bende oluşturduğu ezan okuma kalıplarını notaya almaya çalıştım. Bunu yaparken beslendiğim tüm bu kaynaklara ek olarak kendi zihnimde oluşan ve İstanbul tavrına uygun olan çeşnileri de ekledim. Bu nikrizli, suzinaklı, nişâburlu okuyuşlar Rast ezanda 25 yıl evvel yoktu. Bizlerin kayıtları ile Anadolu'da bugün okunur hâle gelmiştir. Bu kalıpların ve notaya aldığım ezanların İstanbul ezanına en yakışan şekilleri arasında olduğunu düşünüyorum.[25]

Yukarıda bahsettiğimiz "Ramazaniyyeler ve Ezan Vakti" albümü de bu konuyu destekleyen bir çalışma olarak hizmet etmektedir. Ezanın yanı sıra icazet aldığı mevlid meşkini, temcidi ve bunlar gibi meşk yöntemiyle sürdürülen dinî mûsikî formlarını da notaya aldığını ama henüz paylaşmadığını belirten Kemiksiz bu minvalde yapılan faaliyetleri olumlu karşıladığını bildirmiştir.[26] Bunun gibi örnekler dinî mûsikî ders kitaplarında ve müstakil çalışmalarda da görülebilmektedir.[27]

Mehmet Kemiksiz durak formunun icrâcılarıyla ilgili olarak bir makaleye "Hususi bir alan, çok sayıda durak icracısı yok, her yerde kullanılabilecek bir form değil, bu bakımdan durak konusunda fazla çalışan akademisyenlerin olmadığını düşünüyorum" ifadelerini kullanarak izahatta bulunmuştur.[28]

Son olarak Mehmet Kemiksiz'in üretimi bulunmayan dinî ya da din dışı formları bestelemekle ilgili görüşlerinden bazılarına değinmek gerekmektedir. Kendisi hâlihazırda besteleme süreci devam

---

[24] Örnekler için bk. Uğur Alkan, *İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerindeki Nazari ve Uygulamalı Türk Din Mûsikîsi Derslerine Yönelik Uzaktan Eğitim Bağlamında Bir Metodoloji Önerisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023); Zeynep Gülbeyaz Meydaneri - Sema Dinç, "Dinî Mûsikî Yeterlilikleri Bağlamında İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri Öğrencileri (Orta Karadeniz Bölgesi Örneği)", *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (2024), 1065-1100.

[25] Bahsi geçen Rast ezanın notası Ekler bölümünde verilmiştir. Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında".

[26] Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında".

[27] Örnekler için bk. Fatih Koca, "Ezanı Güzel Okumayı Öğrenme Hususunda Bir Çalışma (Kalıp Ezan Çalışması)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 56/2 (2015), 133-148; Sadeddin Volkan Kopar, *Türk Müziğinin Çeşitli Makamlarıyla Ezan* (Ankara: Gece Akademi, 2019).

[28] Burcu Avcı Akbel - Mustafa Said Akdoğan, "Durak Formunun Mâhiyeti ve eğitimde Kullanılabilirliğine İlişkin Görüşler", *İSTEM* 6/32 (2018), 391-401.

eden bir peşrev denemesi olduğu belirtmiştir. Bununla beraber Mevlevî âyini bestelemekle ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

> Bu form teknik bir beceri ile bestelenmedi mümkün bir form. Ancak âyin bestelemek için ulvî bir hâl gerekir. Âyin bestelemek teknik bilgiden öte bir inziva hâli ile mümkün olabilir. Kalbin devreye girerek insanı terbiye eden bir süreç ile mümkün olabilir. Aynı zamanda âyin bestelediğinizde meydan görebilecek bir seviyede bunu gerçekleştirmelisiniz. Dolayısıyla henüz âyin bestelemedim. Öyle bir hâl hâsıl olursa olabilir.[29]

4. Mehmet Kemiksiz Bestelerinin Makam Tasnifi

Metin Mehmet Kemiksiz 1400 eserini 76 farklı makam kullanarak bestelemiştir. Dinî formda ya da dinî olmayan formlarda beste yapan diğer sanatçılar incelendiğinde henüz bu kadar çeşitli bir makam sayısına rastlanmamıştır. Aşağıdaki Şekil 2 ve Şekil 3, Kemiksiz'in bestelerindeki makam kullanımlarına dair bilgiler vermektedir.

Şekil 2: Mehmet Kemiksiz Bestelerinde 5 ve Üzeri Makam Kullanımına Dair İstatistik Bilgiler

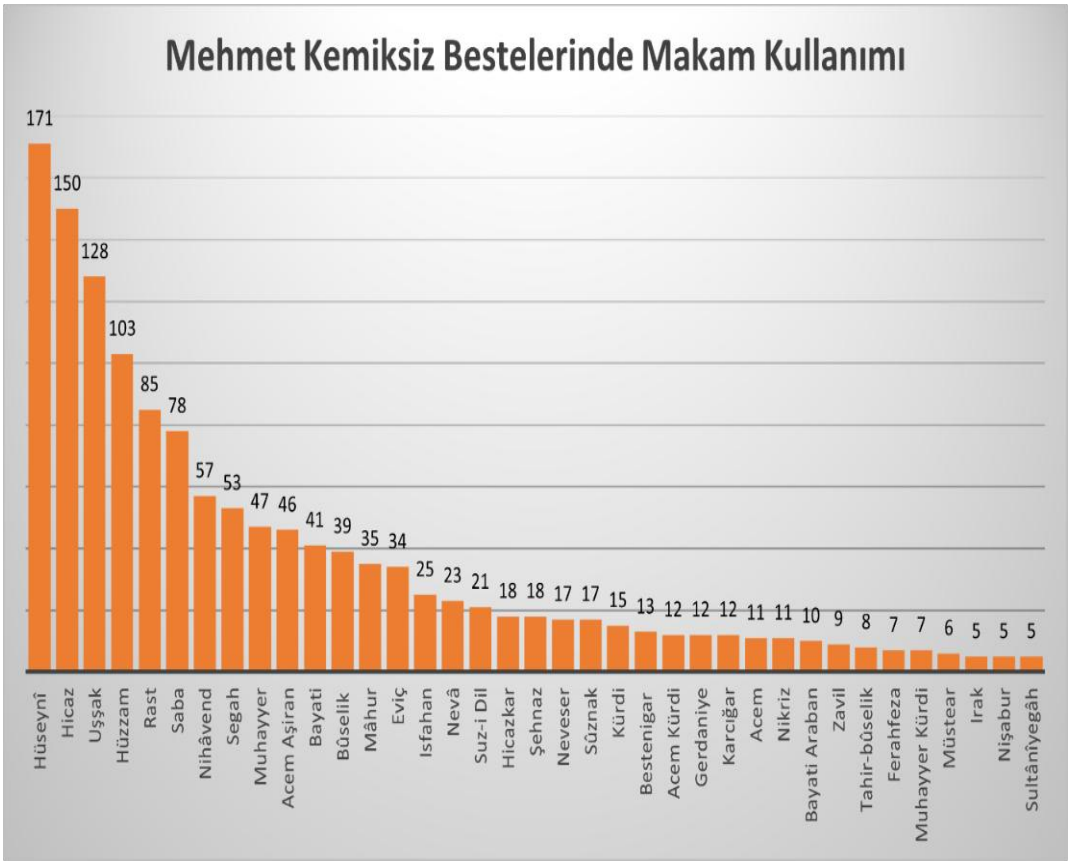

Kaynak. Bu grafik Mehmet Kemiksiz'in sunduğu bestelerin notaları temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafikte, Mehmet Kemiksiz'in bestelediği eserlerin makamlara göre dağılımı sunulmaktadır. Verilere göre, bestecinin en yoğun şekilde eser verdiği makamlar sırasıyla Hüseynî (171 eser), Hicaz (150 eser), Uşşak (128 eser) ve Hüzzam (103 eser) olarak öne çıkmaktadır. Bu makamlar,

[29] Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında".

toplam eserler içinde anlamlı bir ağırlığa sahip olup, Kemiksiz'in bestecilik pratiğinde belirgin bir tercih yönelimi sergilediğini göstermektedir. Orta sıralarda ise segâh, sabâ ve nihâvend gibi klasik Türk müziğinin yaygın kullanılan makamları yer almakta olup, bu gruptaki eser sayısı yaklaşık 50 ila 80 arasındadır. Bu durum, bestecinin repertuarında geniş bir yelpazeye yer vermekle birlikte belirli makam gruplarında daha istikrarlı bir üretim gerçekleştirdiğini düşündürmektedir.
Grafiğin alt dilimlerinde, ırak, nişabur ve sultânîyegâh gibi görece daha az tercih edilen makamlar yer almakta; bu makamların her birinde yalnızca 5 eser bulunmaktadır. Bu veriler, söz konusu makamların bestecinin genel repertuarında sınırlı bir yer tuttuğunu ve belki de spesifik tema ya da duygusal bağlamlara özgü olarak değerlendirildiğine işaret edebilir. Bu verilere ek olarak kalan 39 makamda 4 ve daha az sayıda eser bestelenmiş olup grafiği aşağıdaki şekildedir.

Şekil 3: Mehmet Kemiksiz Bestelerinde 5'ten Az Makam Kullanımına Dair İstatistik Bilgiler

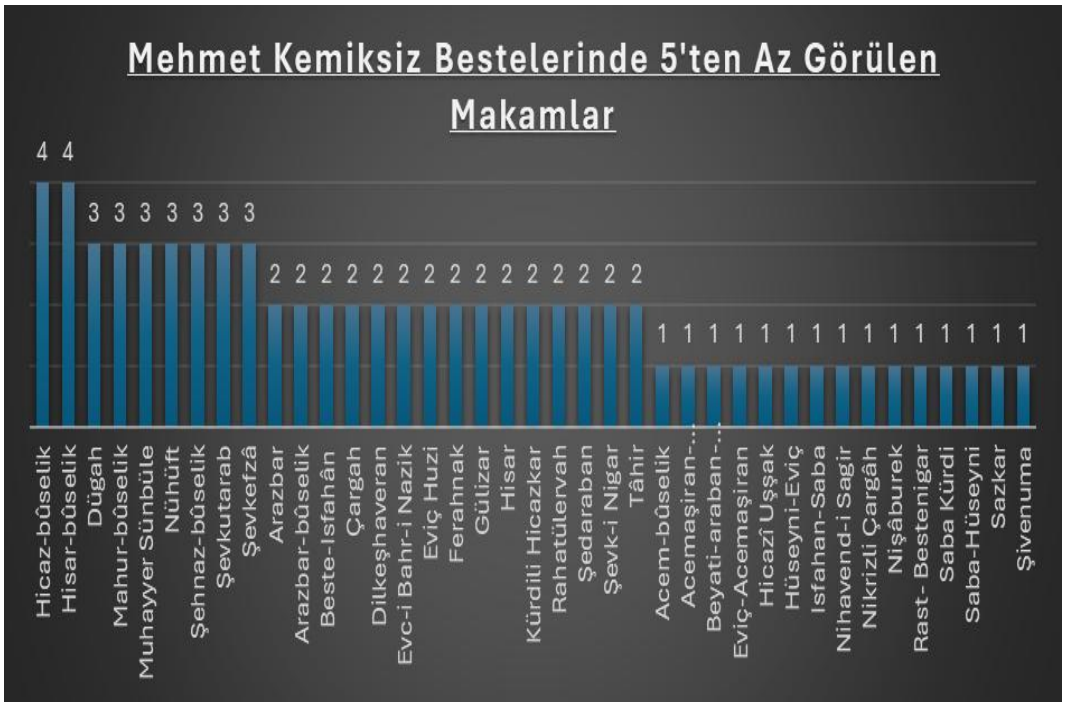

Kaynak. Bu grafik Mehmet Kemiksiz'in sunduğu bestelerin notaları temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafikte, Mehmet Kemiksiz'in bestelediği eserler arasında 5'ten az görülen makamların dağılımı ayrıntılı biçimde sunulmaktadır. Görüldüğü üzere, hicaz-bûselik ve hisar-bûselik makamları, dörder eserle bu kategori içinde en yüksek sayıya sahiptir. Bunu üçer eserle dügâh, mahur-bûselik, şevkutarab, nühüft ve benzeri birkaç makam takip etmektedir. İkili eser grubunda ise geniş bir çeşitlilik göze çarpmakta; arazbar, beste-ısfahân, çargâh, evc-i bahr-i nâzik gibi makamlar bu kategoriyi oluşturmaktadır. En alt sırada yer alan makamlar (örneğin; acem-bûselik, nişâburek, nikrizli çargâh, sazkar, şivenüma vb.) yalnızca bir eserle temsil edilmiştir. Bu durum, bestecinin bazı karma ve nadir kullanılan makamlar üzerinde mahdut bir üretim gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Burada belirtilmesi gereken hususlardan biri Ahmed Şahin tarafından 2017 yılında tertip edilen yeni bir makam olan şevk-i nigâr makamında iki bestenin olmasıdır. Makamı tertip eden bestekâr

Ahmed Şahin dışında bu makamı kullanan ilk ve tek kişi olması dikkate değer bir durumdur. Aynı zamanda bestekârlar tarafından çok ender kullanıldığı bilinen evc-i bahr-i nâzik, nihavend-i sagîr ve hicâzî uşşak makamlarını kullanması da bestekârın klasik makamların kullanılmasına dair gösterdiği ehemmiyeti ortaya koyan hususlar arasındadır.

Grafikte basit, birleşik ya da şed olmayan bazı makam adları görülmektedir. Bunlar ısfahan-sabâ, hüseynî-eviç, eviç-acemaşiran makam adlarıdır. Bu makamlar bir tertip için bestelenen eserlere işaret etmektedir. Bilindiği üzere Ramazan ayına mahsus bir ibadet olan ve Itrî tarafından tertip edilen terâvih namazları sırasıyla ısfahan, sabâ, hüseynî, eviç ve acemaşiran makamlarında kılınmaktadır.[30] Her dört rekât olan tervîha aralarında okunması üzere bestelenen ve ramazaniyye adı verilen ilahiler bu makamlara göre seçilmektedir. Kemiksiz, bu geçişleri sağlamayı kolaylaştırmak maksadıyla tervîha aralarında iki makam geçkili ramazaniyyeler bestelemiştir. Bu açıdan bu ilahileri yeni bir beste denemesi örneği olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir. Aynı zamanda notalar incelendiğinde ramazaniyyelerin terâvih tertibi makamlarında bestelenenleri arasında diğer tervîha makamlarında bestelenen salavatlar da bulunduğu anlaşılmıştır.[31]

Makam sınıflandırması açısından ilk üç sırada yer alan makamlara bakıldığında teknik olarak basit makamlardan oluştuğu görülmektedir. Ancak sıralamanın devamına bakıldığında bu durumun farklılaştığı hem birleşik hem de şed makamlardan bestelerin muhtelif sayılarda olduğu anlaşılmaktadır. Dikkat çeken bir diğer husus bûselik 4'lü veya 5'lisini taşıyan ve adında buselik geçen birleşik makamların birçoğunun kullanılmış olmasıdır.[32] Tahir-bûselik (8), hicâz-bûselik (4), hisar-bûselik (4), mâhur-bûselik (3), şehnâz-bûselik (3), arazbar-bûselik (2), acem-bûselik (1) ve beyati-araban-bûselik (1) birleşik makamları bestekâr tarafından tercih edilmiştir. Aynı zamanda bûselik şeddi olan veya irtibatlı olan nihavend (57), ferahfezâ (7) ve sultânîyegâh (5) makamları da çok tercih edilen makamlar arasındadır.

Bestekarın 1400 eseri genel olarak makam tercihi noktasında incelendiğinde hüseynî, hicaz, uşşak gibi makamlara olan yoğun ilgisinin, yalnızca Mehmet Kemiksiz'in değil, genel olarak Türk müziği repertuarının karakteristik bir özelliği olduğu söylenebilir. Daha dar anlamda dinî mûsikî hafızasının da daha çok bahsi geçen makamlarda eserlerden oluştuğu bilinmektedir. Bu makamlar gerek melodik yapıları gerekse duygusal zenginlikleri nedeniyle hem besteciler hem de icracılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Dolayısıyla grafiğin sonuçlarının hem bireysel hem de genel eğilimleri gösteren yapıda olduğu ifade edilmelidir. Ancak bazı nadir kullanılan makamların ve 76 farklı sayıda makam kullanımının Türk mûsikîsi açısından bir zenginlik olduğu ortadadır. Bu da Mehmet Kemiksiz'in nazari bilgi bağlamında makamlara olan hâkimiyetine ve besteciliğinin niteliğine işaret etmektedir.

5. Mehmet Kemiksiz Bestelerinin Usûl Yönünden Tasnifi

Metin Mehmet Kemiksiz, bestelerinde çok sayıda farklı usûl kullanımı olan bir sanatçıdır. Bu durum 1400 bestesi incelendiğinde 26 farklı kullanım ortaya çıkmaktadır. Sanatçının eserlerinde usûl kullanımına dair veriler Şekil 4'te gösterilmiştir.

[30] Şahin - Kemiksiz, *İstanbul 2010 Ramazan Enderûn Terâvihi ve Cumhur Müezzinliği*, 11.

[31] Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında".

[32] Alâeddin Yavaşça, "Bûselik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992).

Şekil 4: Mehmet Kemiksiz Bestelerinde Kullanılan Usûllerin Dağılımına Dair İstatistik Bilgiler.

Kaynak. Bu grafik Mehmet Kemiksiz'in sunduğu bestelerin notaları temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu grafikte bestecinin usûl dağılımları incelendiğinde sofyan usulünde 775 ve düyek usulünde 385 sayıdaki eserleriyle besteleri arasında önemli bir çoklukla öne geçtiği görülmektedir. Orta sıklıkta kullanılanlar ise 68 yürük semai, 57 curcuna ve 40 raks aksağı usûlleridir. Bunlar bestelenen eserler arasında yine belirgin bir yerde konumlanmaktadır. Nîm sofyan 19, müsemmen 18, semai ve aksak dokuz, devr-i hindî sekiz, evsat yedi, aksak semai beş, durak evferi dört, ağır aksak üç, fahte ve evfer iki eserde kullanılmıştır. Bunların dışında Türk aksağı, sengin semai, nim sakil, çifte düyek, ceng-i harbî ve ağır aksak semai usûllerinin yalnızca bir eserle temsil edildiği görülmektedir. Bunlara ek olarak serbest denilen yani usulsüz sekiz eser bulunmaktadır. Aynı zamanda değişmeli diye tarif edilen içerisinde birden çok usûl kullanımı görülen bir beste mevcuttur. Hem serbest bölümleri olan hem de değişmeli olan bir eser grafikte yer almaktadır. Usûl farklılıkları olarak düşünüldüğünde aksak ve ağır aksak yalnızca mertebe farkı olan aksak usulü sınıflandırması altında düşünülebilir. Aynı zamanda aksak semai ve ağır aksak semai usûllerinde yapılan besteler de bu şekilde anlaşılmalıdır. Yine bunun gibi Yürük semai ile sengin

semai eserler grafikte belirtilmiştir. Mertebe farklılıkları bulunan besteler grafikte kendi başlıkları altında tasnife tabi tutulmuşlardır. Dolayısıyla ana usûller düşünüldüğünde Mehmet Kemiksiz bestelerinde 20 farklı usûl kullanımı ile karşılaşılmaktadır.

Mehmet Kemiksiz'in bestelerinde, küçük usûllerin kullanımı 15 adetle oldukça çeşitli görünmektedir ve bunlarla bestelenenlerin sayısı eserlerinin içerisinde 1385'e tekabül etmektedir. Büyük usûl taksiminde kullanılanların sayısı ise beş ile sınırlıdır. Bestelerin tümü içerisinde büyük usûller ile yapılan beste sayısı 15'tir. Bunun yedi tanesi evsat usûlü ile bestelenen eserlerden oluşturulmuştur. Bu sınıflandırmadan ziyade belirtilmesi gereken husus usûlleri belirleyen olgunun biraz da form seçimi ile sınırlanmış olmasıdır. Dinî ya da dinî olmayan mûsikî formlarının birbirinden ayırıcı özelliklerinden biri usûl yapısıdır.[33] Dolayısıyla ilahi formunu sayıca fazla besteleyen bir sanatçıda görülen küçük usûllerden nim sofyan, sofyan, düyek ve devr-i hindî gibi usûllerin kullanımının üstünlüğü tabii bir durumdur. Aynı şekilde şarkı formunda on zamanlı usûllere kadar olanların daha çok tercih edildiği ve bunların da istisnaları olsa da sekizlik mertebelerinin seçildiği araştırmalarda görülmektedir.[34]

Durak formunda dört bestesi bulunan Kemiksiz, bu formun yapısı gereği durak evferi usulünü kullanmıştır.[35] Ancak durak formunun icrâsı hakkında serbest olduğuna dair görüş bildirmiştir.[36] İlahilerden sonra en çok bestelenme özelliğine sahip tevşih formu daha çok evsat, devr-i kebir, hafif, çenber, fahte, düyek gibi usûllerle bestelenmiştir.[37] Bestekârın eserlerine bakıldığında büyük usûllerden fahte ve evsat usûllerini tevşih bestelerinde kullandığı ve daha çok tevşihleri düyek usûlü ile bestelediği bu görüşü destekleyen örnekler arasında gösterilebilmektedir. Burada besteli naatler konusundaki hususiyete değinmek önemli görünmektedir. Harmancı'nın tespitine göre naatlar bestelenirken usûl kullanımlarında yüzyıllara göre değişkenlik göstermiştir.[38] Bu tespit ile 21. yüzyılda yaşayan ve üç besteli naati bulunan Kemiksiz'in bu bestelerindeki usûl kullanımı ile örtüştüğü görülmektedir. Nitekim 21. yüzyılda bestelenen naatlerde daha çok düyek, devr-i hindî, curcuna ve sofyan kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kemiksiz ise üç naatinden ikisinde curcuna birinde ise düyek usulünü kullanmıştır. Diğer formlardaki besteleri ve kullanılan usûller incelendiğinde usûl yapıları ve form eşleştirmelerinin başka örnekleri de görülecektir. Sanatçının bu hususta beste yaparken usûllerin belirlenmesinde günümüz uygulamalarıyla uyum gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Bestekâr Mehmet Kemiksiz 2008 yılında Hicaz makamında "Gülistan'a gel" isimli bir marş bestelemiş ve bu besteyi de ceng-i harbî usûlü ile tertip etmiştir. Bu usûl Osmanlı'da mehter takımı için bestelenen harp havalarında kullanılan bir usûl olmakla birlikte aynı zamanda bu bestelere de ceng-i harbî denmektedir.[39] Mehterhanenin kapatılmasından sonra unutulmaya yüz tutan bu usûlü M. Ragıp Gazimihal ve Ferruh Arsunar çalışmalarında görmekteyiz. Aynı zamanda Refik

[33] Sadeddin Volkan Kopar, "Türk Din Mûsikîsi'nde Kullanılan Usûller", *İSTEM* 18/36 (2020), 327.

[34] İsmail Hakkı Özkan, "Şarkı (Mûsiki)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010).

[35] İsmail Hakkı Özkan, "Durak Evferi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994).

[36] Avcı Akbel - Akdoğan, "Durak Formunun Mâhiyeti ve eğitimde Kullanılabilirliğine İlişkin Görüşler", 390.

[37] Ayşe Başak İlhan Harmancı, "Türk Din Mûsikîsi'nde Tevşih (Tevşîh ve Naat Mukâyesesi)", *İSTEM* 18/35 (2020), 101-105; Özgür Yakınlar - Ömer Özden, "Evsat Usulünde Bestelenmiş Tevşihlerin Usul ve Aruz Vezni İlişkisi Bakımından İncelenmesi", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences,* 9/67 (2023), 332.

[38] İlhan Harmancı, "Türk Din Mûsikîsi'nde Tevşih (Tevşîh ve Naat Mukâyesesi)", 100.

[39] F. Gülay Mirzaoğlu, "Savaş Alanlarından Musikî Meclislerine 'Cengi Harbî'", *Türkbilig Dergisi* 3 (2002), 49-51.

Fersan İstanbul'un 500. fetih yıldönümünde bu usûlü halka yeniden tanıtma gereği duymuştur.[40] Kemiksiz'in bu bestesi mûsikî külliyatındaki eserlerde az sayıda kullanılan ceng-i harbî usulünün muhafazasını kolaylaştıran örneklerden biri olmuştur.[41]

Usulsüz ve değişmeli eserler incelendiğinde 8 tane bestenin 5 tanesinin ezan formunda olduğu ve bir hadis-i şerîfin şuğul-dua formlarında bestelendiği görülmüştür. Değişmeli olarak bestelenen rast makamındaki salavat, aksak semai ve serbest kısımlardan oluşmaktadır. *"Nerede O Servi Çam Boylum"* isimli hüseyni makamındaki hilye ilahisi sofyan, semai ve serbest bölümleri ile serbest-değişmeli olarak notada belirtilmiştir. Tüm notalar incelendiğinde yazarken belirtilmeyen ama değişmeli olan eserler de karşımıza çıkmaktadır. Örnek olarak; sanatçının nihavend makamında şarkı olarak bestelediği *"Leyla"* isimli eserde serbest, yürük semai ve düyek usûlünde geçkili kısımlar bulunduğu görülmüştür.[42]

6. Mehmet Kemiksiz Bestelerinin Güftelerinin İncelenmesi

Mehmet Kemiksiz'in tüm besteleri incelendiğinde sözlü eserlerinin 1362 tane olduğu görülmektedir. Bu rakam birçok güftenin ve dolayısıyla güftekârın varlığına işaret etmektedir. Aşağıda verilen Şekil 5'te çoktan aza doğru 10 güfteye kadar olan bestelerin dağılımı gösterilmektedir. Daha az sayıda olan kişiler için aşağıdaki Tablo 1 sunulmaktadır.

Şekil 5. Mehmet Kemiksiz Bestelerinde 10 ve Üzeri Sayıda Bestekâr Kullanımına Dair İstatistik Bilgiler

Kaynak. Bu grafik Mehmet Kemiksiz'in sunduğu bestelerin notaları temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafikte "Mehmet Kemiksiz Bestelerinde Güftekârlar ve Kullanım Miktarları" başlığı altında, sanatçının bestelerinde yer verdiği güftekârların isimleri ve bu isimlerin kullanım sıklıkları sayısal olarak gösterilmektedir. Yatay eksende güftekâr isimleri yer alırken, düşey eksende ise bu isimlere

[40] Mirzaoğlu, "Savaş Alanlarından Musikî Meclislerine 'Cengi Harbî'", 46.

[41] Hatm-i Şerif, "Mehmet Kemiksiz-Gülistan'a Gel Ceng-i Harbi", *YouTube* (26 Aralık 2022), 00:01-02:47.

[42] Mehmet Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz- Leylâ- Nihâvend Şarkı", *YouTube* (29 Ocak 2024), 00:01-06:19.

ait kullanım miktarları görülmektedir. Grafik, kullanım miktarlarının azalışına göre sıralanmış olup eğilim doğrusal değil; belirgin bir şekilde hızlı bir düşüş ve ardından daha yavaş bir azalma göstermektedir.

Grafiğe göre Mehmet Kemiksiz eserlerinde en çok kendi güftelerini kullanmıştır. Onu sırasıyla 59 anonim beste ardından en yüksek sayılarda görülen 55 besteyle Alvarlı Efe ve 50 eserle Yunus Emre takip etmektedir. Bu isimlerin ardından gelen güftekârların kullanım miktarlarının kademeli olarak azaldığı, özellikle 20 kullanım miktarından sonra düşüşün daha yatay bir seyir izlediği dikkat çekmektedir. Nitekim bu grafik 10 şiiri bestelerinde kullanılan güftekârlar için hazırlanmıştır.

Bu bilgilere bakıldığında Mehmet Kemiksiz'in eserlerinde geleneksel ve tasavvufî şiirlerden önemli ölçüde yararlandığını ve aynı zamanda kendi yazdığı güftelere özel bir önem verdiğini göstermektedir. Kendi güftelerinin sayıca çokluğu şiir yazmak konusunda velut bir şahsiyet olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca anonim eserlerin yüksek bir kullanım oranına sahip olması, halk kültürünün besteci üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu durum, onun müzikal çizgisinin hem bireysel hem de kolektif kültürel unsurları harmanladığına işaret etmektedir. Ama aynı zamanda Konyalı Şem'î, Şekûrî, Nigârî gibi nadir karşılaşılan isimlerinden güfte tercihlerinde bulunması ve bu kişilerin eserlerinden en çok beste yapan kişi olarak görülmesi hususi bir durumdur. Bu duruma diğer grafikteki bilgilerde de rastlanmaktadır. Bu grafiğin dışında aşağıda 10'un altında güfte kullanımına rastladığımız 180 ismin listesi ve beste sayısı bilgisi verilmektedir.

Tablo 1: Mehmet Kemiksiz Bestelerinde 9 ve Altında Güftekâr Kullanımına Dair Bilgiler

Güftekâr Adı	**Sayı**		**Güftekâr Adı**	**Sayı**
Bestami Yazgan	9		Derviş (16. yy)	1
Fuzûlî	9		Divane Mehmet Bey	1
Kanûnî Sultan Süleyman	9		Edrî	1
Necip Fazıl Kısakürek	9		Emin Taşçı	1
Hafız İlhan Tok	8		Fahrettin Efendi	1
Üsküdarlı Mustafa Mânevî	8		Fahrî Efendi	1
Ali Ulvi Kurucu	6		Faruk Nafiz Çamlıbel	1
Osman Efendi (Kadirî Şeyhi)	6		Gafûrî Mahmud Efendi	1
Üftâde Hz.	6		Hacı Bayrâm-ı Velî	1
Fatih Sultan Mehmet (Avnî)	5		Hafız Şîrâzî	1
Hadis-i Şerif	5		Handânî	1
İsmail Hakkı Aydın	5		Hasan Rıza Efendi	1
Pîr Sultan Abdal	5		Hasan Rüştî	1
Seyyid Seyfullah	5		Haydar Ali Diriöz	1
Şemsi Sivâsî	5		Hilmî Dede	1

Şeyh Vefâ	5		Himmetzâde Abdullah	1
Yusuf Özbey	5		Hz. Ebû Bekir	1
Ahmed Ziya Efendi (Konyalı)	4		Hz. Fâtıma	1
Âdile Sultan	4		İdris Sabih Bey (Medine Müdâfii)	1
Âşık Ruhsatî	4		İmam Bûsîrî	1
Hamza Tanyaş	4		Îsâ Mahvî Efendi	1
Hüseyin Vassâf	4		İsmail Hakkı Zühdî Efendi	1
Mevlânâ	4		İzzeddin Efendi	1
Mustafa Zekayi Efendi	4		Kadrî	1
Muzaffer Özak (Aşkî)	4		Kalender	1
Selahaddin-i Uşşâkî	4		Kaygusuz Abdal	1
Yahya Nazîm	4		Kazasker Mustafa İzzet	1
Abdürrahim Tırsî	3		Kenzî	1
Âşık Yûnus	3		Kerim Öztürk	1
Baki Bilgin	3		Konaşoğlu Hüseyin (Fedâyî)	1
Kelâmî	3		Mehmed Faik Erbil	1
Kemal Edip Kürkçüoğlu	3		Muhsin İlyas Subaşı	1
Leyla Hanım (Urfalı)	3		Mahmut Bıyıklı	1
Merkez Efendi	3		Mahmut Kaya	1
Muhammed Esad Erbilî	3		Mardinli Ömer Şevki Efendi	1
Mustafa Rûmî (Geredeli Şabanî)	3		Mecid Sesigür	1
Neccarzâde	3		Mehmet Lütfi Okumuş	1
Osman Kemâlî	3		Mehmet Râcî Efendi (Kıbrıs Müftüsü)	1
Sefer Dal (Muhibbî)	3		Melüli Baba	1
Sun'ullah Gaybî	3		Mihri Hatun	1
Urfalı Nâbî	3		Muhiddin Dolu	1
Yunus Balcıoğlu	3		Mustafa Demirci	1
Abdülahad Nûri	2		Mustafa Itrî Efendi	1
Âşık Dertli	2		Münir Baba	1
Emin Işık	2		Naîmî	1
Fatih Zülfikar	2		Nakşî	1

Hayâlî Bey	2		Nedîm	1
Hoca Ahmet Yesevî	2		Nigâhî Baba (Diyarbakırlı)	1
İbrahim Baz	2		Nuri Sivâsî	1
Karacaoğlan	2		Onur Güven	1
Kaygusuz Vizeli	2		Orhan Şaik Gökyay	1
Kuşadalı İbrahim Halvetî	2		Ömer Rûşenî	1
Mehmet Güntekin	2		Ömer Tamalıoğlu	1
Muhammed Şemseddin Canpek	2		Pîr Mehmet	1
Mustafa Asım Köksal	2		Râbia el-Adeviyye	1
Mustafa Düzgünman	2		Ramazan Kutlu	1
Mustafa Tahralı	2		Raûfî Seyyid Ahmet Üsküdârî	1
Mustafa Tatcı	2		Rıza Tevfik Bölükbaşı	1
Remzi Dede	2		Sadettin Sırrî	1
Selîkî	2		Sa'dî	1
Seyyid Nizamoğlu	2		Sa'di-i Şîrâzî	1
Sultan II. Mustafa (İkbâli+ Meftûnî)	2		Sefil Abdal	1
Şah İsmâil Hatâî	2		Seyyid Nakşî	1
Şemsüddin Efendi (Şeyh Nasuhi Torunu)	2		Seyyid Raûfî	1
Şevki Efendi	2		Sıdkî Baba	1
Şeyhzâde Ahmed Ziyâ Efendi	2		Sorgunlu Sıdkî Baba	1
Tüfekçizâde Salih Baba	2		Sultan I. Abulhamid Hân	1
Urfalı Yaşar Neziha Hanım	2		Sultan III. Ahmed (Necib)	1
Ümmî Sinan	2		Sultan Mehmed Reşad	1
Üsküdarlı Selâmi Ali	2		Süleyman Çelebi	1
Zakirzâde Biçare Abdullah	2		Şehit Salih'in Annesi	1
Abdullah Rıza	1		Şems-i Tebrîzî	1
Abdullah Uysal	1		Şeref Hanım	1
Abdurrahim Efendi	1		Şeyhî	1
Âgâhî	1		Şeyyad Hamza	1
Ağlar Baba	1		Şükran Işık (Emin Işık'ın Eşi)	1
Ahmed Efendi	1		Tâhir Olgun (Tâhirülmevlevî)	1

Ahmet Muhip Dıranas	1		Tâlib (Divitçizâde Şeyh Mehmed)	1
Ahmet Paşa	1		Tevhide Hanım (Manisalı)	1
Ali Erbaş	1		Urfalı Şair Abdî	1
Ali Rıza Saygan	1		Uşaklı Ahmed Matla'î	1
Ali Vecdi Bingöl	1		Üsküdarlı Aşkî	1
Alim Yıldız	1		Üsküdarlı Sâfî	1
Âşık Molla Rahim Efendi	1		Üsküdarlı Yusuf Hakkı	1
Âşık Ömer	1		Yahya Kemal Beyatlı	1
Ayhan Yiğit	1		Yavuz Sultan Selim (Selimî)	1
Bosnevî	1		Yemînî	1
Bünyamin Erul	1		Ziyâ	1
Cafer Abdal	1		Ziya Cemal Büyükaksoy	1
Dedemoğlu	1		Ziya Paşa	1

Kaynak. Bu liste Mehmet Kemiksiz'in sunduğu bestelerin notaları temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıda görülen 180 isimden bazıları, şiirlerinden ilk kez beste yapılan kişilerdir. Bunlara yaşayan kişilerden örnek olarak şu anki Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, Hadis profesörü Bünyamin Erul ve benzeri kişiler verilebilir. Bunların dışında yukarıda örneği verildiği gibi Kemiksiz, Üsküdârî mahlasını taşıyan şairler, Râbia el-Adeviyye, Manevî ve Ağlar Baba gibi birçok mutasavvıf şairin eserlerinden ilk kez beste yapan kişi olmuştur. Bu önemli bir konudur. Nitekim hem mutasavvıflardan şiirleri bestelenmeyen zatların eserlerinin tanıtımı yapılarak ve mûsikî ile birleştirilerek tesiri artırılmış ve yaygınlaşması amaçlanmıştır hem de bugün yaşayan ama şiirleri yayınlanmadığı için okurlara ulaşmayan örnek kişilerin yazdıkları şiirlerle duygu dünyalarına ulaşılarak şairlik yönleri tanıtılmıştır. Bu durum Kemiksiz'in ifadeleriyle beste yapma misyonudur. Kendisinin "Kenarda kalmış, unutulmaya yüz tutmuş mutasavvıfların yaşam iklimini bugün de devam ettirmek amacıyla şiirlerinden beste yapmayı tercih etmekteyim." görüşü beste yaparken güfte seçiminde belirleyici rol oynamıştır.[43]

Yukarıdaki güftekâr bilgileri incelendiğinde tespit edilen bir diğer mesele bazı isimlerin eserlerinin çok sayıda bestelenmiş olmasıdır. Mehmet Kemiksiz Hâkânî Mehmet Bey, Ahmed Sûzî, Mehmet Akif Ersoy, Alvarlı Efe, Âşık Ruhsâtî, Fuzûlî, Fatih Sultan Mehmet, Abdullah Nazırlı, Hayrettin Karaman, Eşrefoğlu Rûmî, Hüseyin Top, İsmail Hakkı Bursevî, Bestami Yazgan ve Hafız İlhan Tok gibi zatların şiirlerinden bilinen en çok beste yapan kişi olma hususiyetini taşımaktadır. Mehmet Akif Ersoy ailesinden Âkif nişanı alma sebebi de öncelikli olarak bu durumdur. Aynı zamanda Kemiksiz bahsedilen şahısların güftelerinden oluşan bestelerden müstakil albümler yapmıştır. Örnek olarak; Prof. Dr. Hayrettin Karaman'a ait *Dert Söyletir* ismindeki şiir kitabından seçilmiş 13 şiiri bestelemiştir. Bu bestelerden müteşekkil Bursa Yıldırım Belediyesi Kültür Projesi

[43] Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında".

kapsamında Eylül 2023'te yayınlanmış "Dert Söyletir" isimli bir albüm yapılmış ve 30 Eylül 2023'te düzenlenen Hayrettin Karaman'a vefa programında bu eserler kendisi tarafından seslendirilmiştir.[44]

Besteler incelenirken güftekârı anonim olup belirli yörelerden derlenen eserler görülmüştür. Nevşehir'in Kozaklı ilçesinden 1, Afyon'un Emirdağ ilçesinden 2 ve Sivas yöresinden de 4 derleme bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi Ağıt türünde ve diğerleri de Ramazaniyye olarak tespit edilip Kemiksiz tarafından notaya alınmıştır. Mehmet Kemiksiz'in Rast makamında bestelediği "Zât-ı pâk-ı Muṣṭafâ'ya âşıḳım" isimli tevşihinde mahlas sorununa dair bir tespit görülmüştür. Sultan III. Ahmed'e atfedilen bu güfte Ali Emiri Divanı'nda Sultân'a atfedilmiş ancak Eşrefoğlu Rûmî'nin 7. kuşak torunu Abdülkâdir Efendi'ye ait olduğu ama çoğunlukla bu güftenin III. Ahmed'e atfedildiği Coşgun tarafından tespit edilmiştir.[45] Bu gibi mahlas sorununa maruz kalan bestelerin notalarının güncellenmesinde ve çeşitli mecralarda dile getirilmesinde fayda görülmektedir.

Güfteler incelendiğinde rastlanan bir diğer husus "Edrî" şeklinde kayıtlı bir kişiden alınan şiirle bestelenmiş Sabâ makamında "Sabâ hâlim" isimli bir şarkının bulunmasıdır. Kemiksiz, bu şiirin bestekârının belli olduğunu ancak kendisinin bilinmek istemediğini belirtmiştir.[46] Bazı notalar incelendiğinde mutasavvıfların şiirlerinden güfte seçimi yapılırken orijinal dilinden alınmayan ve tercüme kitaplar kullanıldığı anlaşılan bestelerin varlığı görülmüştür. Bunlar Hz. Mevlâna, Hâfız Şîrâzî ve Ahmed Ziya Efendi'nin şiirlerinin tercümeleridir.

Mehmet Kemiksiz yalnızca bestekârlığı ile değil aynı zamanda şairlik yönüyle de ön plana çıkmış bir isimdir. Bu durum yalnızca kendi şiirlerinden oluşan 100 bestesi dışında kaleme aldığı şiirlerinden de anlaşılmaktadır. Bunların az sayıda örneğini resmî web sitesinde yayınlamıştır. Bu durum Kemiksiz'in şiirlerinden beste yapılmasına vesile olmuştur. Amir Ateş "Buse-gâhım Gitti Eyvah" mısraıyla başlayan şiirini Kürdilihicazkar makamında bir şarkı olarak bestelemiştir.[47] Yine Yeşim Çağlayan tarafından "Maksudum Allah" isimli şiirden ilahi bestelenmiştir.

Sonuç

Mehmet Kemiksiz, 1969 Çarşamba/Samsun doğumlu olup eğitim hayatı süresinde özellikle dinî mûsikî icrâ faaliyetleri açısından birçok başarıya ulaşmış bir sanatçıdır. Mevlid icrâsı hususunda icâzetli son temsilci olması, Ramazan ayına mahsus formlardaki icrâ kayıtları ve Kuran Tilâveti, Mevlevî âyini, gazel, naat, kaside ve durak gibi dinî mûsikînin diğer formlarındaki icracılığıyla ün kazanması gibi yönleriyle gelenekle popüler hayatın köprüsü olma vazifesi görmektedir. Enderûn teravihi uygulamaları ile Cumhuriyet Türkiye'sine terâvih namazını geleneğe uygun bir biçimde yeniden uygulatan projede başrol oynamıştır. TRT yayınlarından çıkan Vuslat- Şuğuller (2 CD) ve Meydân-ı Aşk (2CD) albümleriyle beraber 90'a yakın albüm çalışmalarında bestekâr, hânende ve sanat yönetmeni olarak bulunmuştur. Kendisine Mehmet Akif Ersoy şiirlerinden oluşan besteleri vesilesiyle Ersoy'un ailesi tarafından "Akif Nişanı" takdim edilmiştir.

---

[44] Hayrettin Karaman, "HAYRETTİN KARAMAN'A VEFA Video Makale/Konuk Yazar: Halime Kökce/Hayrettin Karaman'a Dair Tesbitler", *YouTube* (7 Ekim 2023), 04:00-05:10.

[45] Gökhan. Coşgun, "Ortak Mahlas Sorununa Çarpıcı Bir Örnek: Eşrefzâde Abdülkâdir Efendi'nin (Necîb) Şiirlerinin Ali Emîrî Tarafından Sultan III. Ahmed'e (Necîb) Mal Edilmesi". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature] Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı*, (Eylül 2024), 24.

[46] Kemiksiz, "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında".

[47] Amir Ateş tarafından bestelenen "Buse-gâhım Gitti Eyvah" isimli eserin notası ekler bölümünde yer almaktadır.

Bestekârların makam ve usûl konusuna hâkimiyetleri, bu sanat dalında oluşturacakları eserlerin niteliğini etkilemektedir. Mehmet Kemiksiz'in 1400 bestesine bakıldığında farklı formlarda, makamlarda, usûllerde ve güftelerdeki kullanımının çok yönlü olmasıyla bu alanda yeterli bir donanıma sahip bir bestekâr olduğu görülmektedir. Klasik üslûp olarak bilinen üslûbu, meşk etme fırsatı bulduğu her biri alanında salahiyet sahibi hocalardan ders almak suretiyle çok iyi öğrenmiş ama nadiren bu üslûbun dışına çıkarak özgün veya popüler denilebilecek nitelikte eserler bestelemiştir. Hususi olarak dinî mûsikî sahasında, tarihi ve güncel kayıtlardan tespit edebildiğimiz kadarıyla bu sayıda bir bestekârlık faaliyeti hem uzak hem yakın tarihimizde şimdilik bulunmamaktadır. Henüz yaşayan bir bestekâr olduğunu düşündüğümüzde yaşamı süresince birçok bestenin daha ortaya çıkacağı muhakkaktır. Dolayısıyla bu durum kendisini dinî mûsikî bestekârlığı açısından mühim bir konuma yerleştirmektedir ve Mehmet Kemiksiz bu yönüyle bugüne de hitap eden popüler kültür içerisinde yer edinerek tarihte yerini alacaktır.

İcrâcılığı ve ûdîlik vasıfları bu makalede incelenmediği gibi, güftelerinin ve bestelerinin estetik ve sanatsal yönü de bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Mehmet Kemiksiz'in 1400 bestesinin formlar, makam tasnifi, usûl ve güfteleriyle ilgili sayısal ve kısmî analizi aşağıdaki genel sonuçları elde etmemize imkân sağlamıştır:

- Mehmet Kemiksiz'in besteleri incelendiğinde bestekârın 22 ana formda eser bestelediği ve bunların ağıt, durak, esma-zikir, ezan, ilahi, istiğfar, kâr, kârçe, mâni, marş, mersiye, naat, nakış yürük semai, nefes, salavat, saz eseri, şarkı, şuğul, tevşih, türkü, yürük semai ve tertiplerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu formların alt dallarından olan bayramiyye, beratiyye, çocuk ilahisi, hac ilahisi, hilye, kadir ilahisi, miraç ilahisi, muharremiyye, ramazaniyye, recebiyye, regâibiyye, şabaniyye, tevhid ilahileri, kâr-ı nâtık, çocuk şarkısı ve salât-ı kemâliyye de dâhil edildiğinde 38 farklı türde bestesi bulunduğu tespit edilmiştir.
- Bestekârın en çok ürettiği form ilahi olup, 802 eser ile diğerlerine nazaran öndedir. 135 şarkısı ve 81 tane de Ramazaniyye formundaki besteleri diğerleri arasında yüksek sayıda yer almaktadır. Bunlarla birlikte 63 adetle nefes, 45 şuğul, 41 tevşih ve 40 hilye ilahisi, 38 saz eseri, 35 marş, 19 muharremiyye, 17 türkü, 12 hac ilahisi ve 10 salavat gelmektedir. Sanatçının diğer formlarda 1'er bestesi bulunmaktadır.
- Mehmet Kemiksiz'in bestelerindeki makam kullanımına gelindiğinde; 1400 eserini 76 farklı makam kullanarak bestelediği tespit edilmiştir. Dinî ya da din dışı formlarda beste yapan diğer sanatçılar incelendiğinde henüz bu çoklukta bir makam sayısına rastlanmamıştır.
- Makam kullanımına bakıldığında en çok 171 eserle Hüseynî, 150 eser ile Hicaz,128 besteyle Uşşak ve 103 eserle Hicazkâr makamları öne çıkmaktadır. Bu durum genelde Türk müziği özelde ise dinî mûsikî alanındaki genel kullanıma uygun bir eğilim göstermektedir. Yine Acem-bûselik, nişâburek, nikrizli çargâh, sazkâr, şivenüma makamları en az sayıda kullanılanlar arasındadır. Özel bir durum ve yeni bir uygulama örneği olarak yalnızca terâvih tertibi için bestelenen ramazaniyyelere, diğer makama geçkiler eklemek suretiyle cumhur müezzinliğini kolaylaştırmak niyetiyle bestelenen

eserlerin ısfahan-sabâ, hüseynî-eviç ve eviç-acemaşiran makamlarıyla adlandırıldığı görülmektedir.

- Kemiksiz 2017 yılında Ahmed Şahin tarafından terkip edilen şevk-i nigâr makamında ilk kez eser besteleyen kişi olmuştur. Bununla birlikte ender kullanıldığı bilinen evc-i bahr-i nâzik, nihavend-i sagîr ve hicâzî uşşak makamlarını kullanması da bestekârın klasik makamların kullanılmasını önemsediğini ve makamlara olan bilgisinin genişliğini göstermektedir.
- Kemiksiz, bestelerinde 26 farklı usûl kullanımı olan bir sanatçıdır. Bestecinin usûl dağılımları incelendiğinde sofyan usulünde 775 ve düyek usulünde 385 sayıdaki eserleriyle öne çıktığı, 68 yürük semai, 57 curcuna ve 40 raks aksağı usûllerinin de bu sayıyı takip ettiği anlaşılmıştır. Bunların dışında Türk aksağı, sengin semai, nim sakil, çifte düyek ve ağır aksak semai usûllerinin yalnızca 1 eserle kullanıldığı görülmüştür. Ceng-i harbî usûlü nadir kullanılan bir usûl olarak Kemiksiz tarafından 1 besteyle kullanılmıştır. 8 tane bestenin serbest ve değişmeli bestelendiği tespit edilmiştir.
- Kemiksiz'in tüm besteleri incelendiğinde sözlü eserlerinin 1362 ve saz eserlerinin 38 tane olduğu görülmektedir. Bu bestelerde toplam 217 farklı şahsın şiirlerinden istifade etmiştir. Kendi güftelerinden 100 ve 59 anonim bestenin ardından en yüksek sayılarda görülen 55 besteyle Alvarlı Efe ve 50 eserle Yunus Emre şiirleri takip etmektedir. Mehmet Kemiksiz yaşayan kişilerden örnek olarak şu anki Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, Hadis profesörü Bünyamin Erul ve benzeri kişilere ek olarak Üsküdârî mahlasını taşıyan şairler, Râbia el-Adeviyye, Manevî ve Ağlar Baba gibi birçok mutasavvıf şairin eserlerinden ilk kez beste yapan kişi olmuştur. Aynı zamanda Konyalı Şem'î, Şekûrî, Nigârî, Hâkânî Mehmet Bey, Ahmed Sûzî, Mehmet Akif Ersoy, Alvarlı Efe, Âşık Ruhsâtî, Fuzûlî, Fatih Sultan Mehmet, Abdullah Nazırlı, Hayrettin Karaman, Eşrefoğlu Rûmî, Hüseyin Top, İsmail Hakkı Bursevî, Bestami Yazgan ve Hafız İlhan Tok gibi zatların şiirlerinden bilinen en çok beste yapan kişi olma hususiyetini taşımaktadır.
- Nevşehir'in Kozaklı ilçesinden 1, Afyon'un Emirdağ ilçesinden 2 ve Sivas yöresinden 4 derleme eseri de Mehmet Kemiksiz besteleri arasında bulunmaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında Mehmet Kemiksiz, dinî mûsikî sahası başta olmak üzere din dışı formlarda Mayıs 2025 tarihine kadar 1400 bestesi bulunan bir sanatçı olarak günümüzde yaşamını sürdürmektedir. Eğiticilik, hanendelik ve sazendelik vasfı, şeflik, şairlik ve en önemlisi de bestekârlık özellikleriyle tanınmış bir kişidir. Bu çalışma ile akademik dünyaya kazandırılmış olan bilgileri sanatçının eserlerinin tanıtılması hususunda ilk adım olarak görmekte ve daha detaylı çalışmalar için temel teşkil edeceğini ummaktayız.

EKLER:

EK 1: Bestekârın TRT Müzik'te Yayınlanan Bestehan Programından Bir Fotoğraf

EK 2: Bestekârın TRT Yayınlarından Çıkan Vuslat- Şuğuller Albüm Kapağı

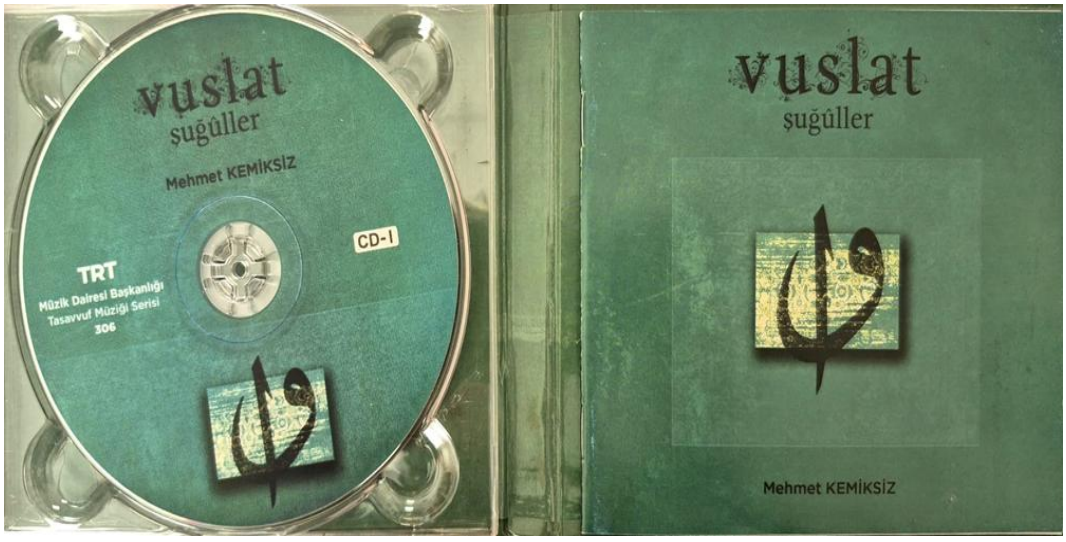

EK 3: Mehmet Kemiksiz'in Kendi Yazısıyla Notaya Aldığı Rast Ezan Örneği.

EK 4: Mehmet Kemiksiz Şiirinden Amir Ateş'in Bestelediği Şarkının Notası

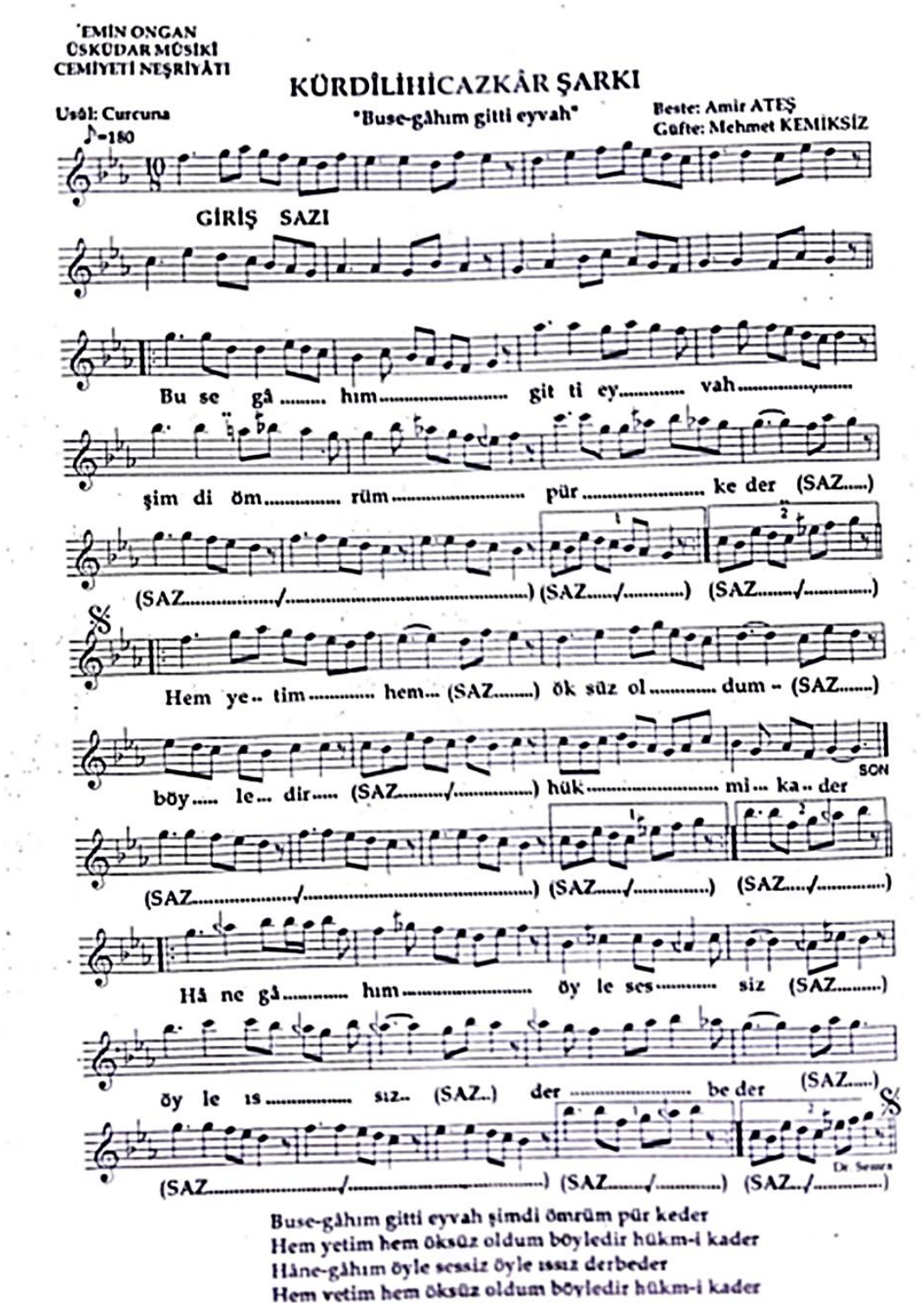

Kaynakça

Alkan, Uğur. *İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerindeki Nazari ve Uygulamalı Türk Din Mûsikîsi Derslerine Yönelik Uzaktan Eğitim Bağlamında Bir Metodoloji Önerisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.

Ateş, Erdoğan. *Açıklamaları ve Örnek Eserleriyle Konularına Göre İlahiler*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2024.

Avcı Akbel, Burcu - Akdoğan, Mustafa Said. "Durak Formunun Mâhiyeti ve eğitimde Kullanılabilirliğine İlişkin Görüşler". *İSTEM* 6/32 (2018), 385-406.

Ayas, Onur Güneş. "Beğeni Hiyerarşilerinin Tesis Edilmesinde Bir Sınıflandırma Stratejisi Olarak Klasik Türk Müziğinin İcadı: Sosyolojik Bir Yaklaşım". *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi* 3/1 (2017), 139-146. https://doi.org/10.22252/ijca.330901

Ayas, Onur Güneş. *Mûsikî İnkılâbı'nın Sosyolojisi*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014.

Ayas, Onur Güneş. *Müzik Sosyolojisi Sorunlar-Yaklaşımlar-Tartışmalar*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 2015.

Bay, Tolgahan. *Müzik sosyolojisi Bağlamında Popüler Kültür ve Harput Musikisi.* Tunceli: Munzur Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, 2022.

Behar, Cem. *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı., 2003.

Coşgun, Gökhan. "Ortak Mahlas Sorununa Çarpıcı Bir Örnek: Eşrefzâde Abdülkâdir Efendi'nin (Necîb) Şiirlerinin Ali Emîrî Tarafından Sultan III. Ahmed'e (Necîb) Mal Edilmesi". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı, (Eylül 2024), 230-264.

Ergür, Cumhur Enes. *99 Bestekardan İlahiler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2020.

İlhan Harmancı, Ayşe Başak. "Türk Din Mûsikîsi'nde Tevşih (Tevşîh ve Naat Mukâyesesi)". *İSTEM* 18/35 (2020), 97-116. https://doi.org/10.31591/istem.759562

Kaplan, Merve- Yardımcıoğlu, Mahmut. "Alan, Habitus ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu". *HABITUS Toplumbilim Dergisi* 1 (2020), 23-37.

Kemiksiz, Mehmet. "Mehmet Kemiksiz ile Besteleri Hakkında". *Kişisel Görüşme*. 26 Şubat 2025.

Kemiksiz, Mehmet. "Mehmet Kemiksiz ile Tasavvuf Mûsikîsi Üzerine". *Diyanet Aile Dergisi* 71 (Kasım 2024).

Kemiksiz, Mehmet. "Amir Ateş & Mehmet Kemiksiz | Karabatak Usûlü Vilâdet Bahri | Süleymaniye Câmi | 29 Eylül 2000", *YouTube*. 5 Aralık 2023. https://www.youtube.com/watch?v=L4xwBiAFGgw

Koca, Fatih. "Ezanı Güzel Okumayı Öğrenme Hususunda Bir Çalışma (Kalıp Ezan Çalışması)". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 56/2 (2015), 133-148. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000001437

Kopar, Sadeddin Volkan. "Türk Din Mûsikîsi'nde Kullanılan Usûller". *İSTEM* 18/36 (2020), 325-346. https://doi.org/10.31591/istem.848521

Kopar, Sadeddin Volkan. *Türk Müziğinin Çeşitli Makamlarıyla Ezan*. Ankara: Gece Akademi, 2019.

Meydaneri, Zeynep Gülbeyaz- Dinç, Sema. "Dinî Mûsikî Yeterlilikleri Bağlamında İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri Öğrencileri (Orta Karadeniz Bölgesi Örneği)". *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (2024), 1065-1100. https://doi.org/10.56720/mevzu.1520679.

Mirzaoğlu, F. Gülay. "Savaş Alanlarından Musikî Meclislerine 'Cengi Harbî'". *Türkbilig Dergisi* 3 (2002), 45-52.

Özkan, İsmail Hakkı. "Durak Evferi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 10/4-5. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Özkan, İsmail Hakkı. "Şarkı (Mûsiki)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/358-359. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Palabıyık, Adem. "Pierre Bourdieu Sosyolojisinde 'Habitus', 'Sermaye' ve 'Alan' Üzerine". *Liberal Düşünce Dergisi* 16/61-62 (Kış-Bahar 2011), 121-141.

Sümbüllü, Hasan Tahsin. "Müzikte Alan Araştırması". *Müzik Araştırmalarında Bilimsel Yöntem ve Yaklaşımlar*. ed. Yavuz Şen vd. 157-176. Ankara: Nobel Yayınları, 2022.

Şahin, Ahmed- Kemiksiz, Mehmet. *İstanbul 2010 Ramazan Enderûn Terâvihi ve Cumhur Müezzinliği*. İstanbul: Artus Basım, Dalar Yapım, 2010.

Tanrıkorur, Cinuçen. *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Baskı., 2016.

Yakınlar, Özgür- Özden, Ömer. "Evsat Usulünde Bestelenmiş Tevşihlerin Usul ve Aruz Vezni İlişkisi Bakımından İncelenmesi". *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9/67 (2023), 3327-3342. https://doi.org/10.29228/JOSHAS.71983

Yavaşça, Alâeddin. "Bûselik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/467-468. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Yıldırım, Tuncay. *Son Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Aydın ve Musikişinasların Eserlerinde Müzik Sosyolojisi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2014.